

XVI. YÜZYILIN İLK YARISINDA DİYARBAKIR ŞEHRİNİN NÜFUSU VE VAKIFLARI: 1518 ve 1540 TARİHLİ TAPU TAHRİR DEFTERLERİNDEN NOTLAR*

Doç. Dr. M. Mehdi İLHAN

Diyarbakır şehri üzerine yerli ve yabancı yazarlar tarafından çeşitli eserler kaleme alınmış ve yayınlanmışlardır. Bu eserler şehrin tarihi, coğrafyası ve mimari yapıları hakkında bizlere yeterince bilgi vermektedir¹. Ancak şehirdeki sosyal ve ekonomik faaliyetler hakkındaki bilgiler bir kaç seyahatnâmeye münhasır kalmakta ve bu bilgiler de bizleri yeterince aydınlatmamaktadır². Ama bu eksikliği arşiv vesikaları ile gidermek mümkündür³. Bu da yorucu bir çalışmayı gerektirmekte-

* Bu makalede yararlandığımız tapu tahrir defterlerinin her ikisi de İstanbul Başbakanlık Arşivinde bulunmaktadır. 924 (1518) tarihli ve 64 nolu defterin muharriri Ali Çelebi adında bir zat olup defter Amid sancağından maada Mardin, Sincar, Berriyecik, Ruha, Siverek, Çermik, Harput, Ergani, Arabgir, Kığı ve Çemişgezek sancaklarını da kapsamaktadır. Ayrıca defterde her bir sancağın kanunnamesi vardır. 947 / 1540 tarihli ve 200 nolu defterin muharriri ise Haydar Çelebi adında bir zat olup oldukça hacimli olan bu defter Amid ve Mardin livaları ile Nusaybin ve Savur kazalarını kapsamaktadır. Her bir liva ve kazanın başında kanunnamesi bulunmaktadır.

- (1) Bu gibi eserlere örnek olarak şunları verebiliriz; A. Gabriel, *Voyages Archeologiques dans la Turquie Orientale*; avec un recueil d'inscriptions arabe par Jean Sauvaget, Paris 1940; M. van Berchem and Josef Strzygowski, *Amida*, Heidelberg / Paris 1910; Ahmet Necdet Sözer, *Diyarbakır havzası*, Ankara 1969; Metin Sözen, *Diyarbakır'da Türk Mimarisi*, İstanbul 1971; Rahmi Hüseyin Ünal, *Diyarbakır İli'ndeki Bazı Türk-İslam Anıtları Üzerine bir İnceleme*, Erzurum 1975; Şevket Beysanoğlu, *Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi*, 1. Cilt *Başlangıçtan Akkoyunlular'a Kadar*, Ankara 1987.
- (2) Bu seyahatnamelere verebileceğimiz örnekler de kısıtlıdır: R.J. Garden, "Description of Diyarbekr", *Journal of the Royal Geographical Society* 37 (1867) s. 182-193; Martin van Bruinessen and Hendrik Boeschoten (eds.), *Evllya Çelebi in Diyarbekir*, Leiden 1988.
- (3) Diyarbakır şehri ve vilayeti ile ilgili Muhimme ve Ruus defterlerindeki yüzlerce hükmün yanında Başbakanlık Arşivi ile Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-i Kadime Arşivinde yirmi civarında defter bulunmaktadır.

dir. Zira şehir hakkındaki bütün arşiv vesikalarının bir araya getirilmeleri bir yana bu vesikaların okunup değerlendirilmeleri oldukça zor bir iştir. Dolayısıyla konuya bir kısıtlama getirilmesi gerektiği gibi konuda işlenecek vesikaların da kısıtlamaları ve iyi işlenmeleri gerekmektedir. Zaten şehrin nüfusu hakkındaki bilgilerin en güvenilir kaynağı Tapu Tahrir defterleridirler, ve bu tapu tahrir defterlerinden daha değişik bilgiler elde etmek mümkündür. Bilhassa bunlar üzerindeki mukayeseli bir çalışma tescil edilen bilgilerin teyidine yarıyacağı gibi şehirdeki gelişmelere de ışık tutacaktır. İşte burada Diyarbakır şehrine ait iki mufassal defterin mukayeseli bir çalışması yapılmıştır. Ancak bundan sekiz dokuz yıl önce (Muhtemelen 1980 yılında) üzerinde çalıştığım Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü (TKGM) Kuyud-i Kadime Arşivi'nde ki 1564 tarihli defterden bilhassa mahalle adlarını tesbitte yararlanılmıştır.

Bu defterlerden 1518 tarihli olan ilki daha önce doktora tezime konu teşkil etmiş⁴ ve daha sonra tarafımdan çeşitli yönlerden değerlendirilip bir iki makalem yayınlanmıştır⁵. Bu defteri 1540 tarihli defterle karşılaştırmak her zaman arzu ettiğim bir çalışma olmuştur. Prof. Nejat Göyünç bu defterlerden yararlanarak bir iki makale yayınlamış⁶ ve böylece şehrin tarihine büyük bir katkıda bulunmuştur.

Konumuzun temelini teşkil eden 1518 ve 1540 tarihli defterleri iki açıdan karşılaştırmak mümkündür: ekonomik faaliyet ve nüfus dağılımı. Ancak 1540 tarihli defterdeki vakıf kayıtları bize şehirdeki ilmi faaliyetler hakkında bilgi vermektedir.

- (4) M. Mehdi İlhan, *The 1518 Ottoman Cadastral Survey of the Sancak of Amid*, Ph. D. thesis, Manchester 1977.
- (5) M. Mehdi İlhan, "Some Notes on the Settlements and Population of the Sancak of Amid according to the 1518 Ottoman Cadastral Survey", *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, XIV, Ankara 1983, s. 415-436 + 1 harita; Aynı yazar, "Some Notes on the Personal and Place Names Used in the Sancak of Amid During the First Half of the Sixteenth Century" *Bulleten*, LIV / 209 Ankara, 1990, s. 223-232 (Türkçesi için bk. S. 213-222).
- (6) N. Göyünç, "Diyarbakır Beylerbeyliği'nin ilk idari taksimatı" *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, XXIII (1969), s. 23-34. Şevket Bey Şanoğlu'da 1540 tarihli defterden yararlanmıştır, bk. "Kanuni Devrinde Amid (Diyarbakır) Şehri", *Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi İstanbul*, 23-28 Eylül 1985, Tebliğler III. Türk Tarihi, cilt 1, İstanbul 1986, s. 139-154.

Ekonomik Faaliyet

1518 tarihli deftere göre Diyarbakır şehrinin gelirleri Sultan Hassı ile Beylerbeyinin Hassı arasında paylaşılmakta idi. Her ne kadar Sultan Hassı ile Beylerbeyinin Hassının sadece şehirden elde ettikleri gelirlerini tam olarak hesaplamak mümkün değil ise de vilayetten elde ettikleri gelirlerini hesaplamak mümkündür. Nitekim yaptığım hesaplamalara göre Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa Hassının (1,211,033 akçe) Padişah Hassının (638,631 akçe)⁷ çok üstünde olduğu anlaşılmaktadır. Hatta Bıyıklı Mehmed Paşa Hassının bilhassa Mardin'den de aldığı gelir (1,080,710 akçe)⁸ eklendiğinde, son derece büyük bir meblağa ulaştığı ve iki yıl sonraki bir bütçe cetvelinde verilen diğer Osmanlı beylerbeyilerinin ve beylerinin sancaklarından elde ettikleri gelirleri ile ayrı ayrı karşılaştırıldığında onlarınkinin bir kaç katı olduğu ortaya çıkmaktadır⁹.

1518 tarihli deftere göre Diyarbakır şehrinden elde edilen gelirlerin Padişah Hassına veya Beylerbeyi Hassına ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıtlardan şehirdeki ekonomik faaliyet oldukça canlı gözükmekte ve kirişhane, ma'cunhane, darbhane, boyahane, başhane, tabakhane, ve bozahane gibi iş yerlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Tezime konu teşkil etmesi yüzünden 1518 tarihli defterin Amid sancağına ait kısmını detaylı şekilde inceleme fırsatı bulduğumdan sadece şehirde değil sancakta faaliyet gösteren ve defterde kayıtları geçen meslek nevilerini tespit etmem mümkün oldu. Sayıları yetmişüçü bulan bu meslek nevilerini onbir guruba ayırdım. 1540 tarihli ve 200 nolu defterde ise bu meslek neveleri kırk civarında idi. Ancak bu defterde tesbit edebildiğim attar, cellab, karpuzci, kelekci, kettani, külabci (külabi), kürekçi, neccar ve serger gibi bir kaç meslek nevelerine 1518 tarihli tapu tahrir defterinde rastlıyamadım. 1518 tarihli defter ile 1540 tarihli defterdeki meslek nevelerini birleştirip aşağıdaki tabloya dökülmesi okuyucuya yararlı olur umarım¹⁰.

- (7) 15 Aralık 1529 tarihli İcmal defterine (BA. TD 134) göre Amid livasında Padişah Hassı 2. 858. 069 akçe idi.
- (8) N. Göyünç, *XVI. yüzyılda Mardin Sancağı*, İstanbul 1969, s. 151
- (9) Ö. Lutfi Barkan, "H. 933-934 (M. 1527-1528) Mali yılına ait bir bütçe örneği", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, cilt XV (1953-54), s. 303-306.
- (10) Bu meslek nevelerinin çoğunu Diyarbakır Kütüphanesi yazmaları arasında bulunan bir kanunnamenin (Yer No. 6338 / 3935) sonuna doğru verilen bir meslek-erbabı listesinden (varak 47a-b) tesbit etmek mümkündür. Bu liste ilavelerde olduğu gibi verilmiştir.

Tablo: 1

ONALTINCI ASRIN İLK YARISINDA DİYARBAKIR'DA MESLEK NEVİLERİ

Metal işiyle uğraşanlar:

- i) Bakırcı (*bahırcı*); demirci (*haddad*); *kalaycı*; kuyumcu (*altuncı*; *zergər*)
 - ii) Mataracı (*banucı*); *kazancı*; iğneci (*suzeni*); *kilitçi*; *bıçakçı*; *nalbant* (*na'l-bend*)
- Silah işiyle uğraşanlar* (silah yapanlar ve silahdarlar):
- i) *Kalkancı*; yaycı (*kavsi*; *kemancı*; *kemenger*); okçu (*tirger*)
 - ii) *Topcı*; *tüfekçi*

Dericiler (deri işiyle uğraşanlar):

- i) *Deriyüzücüsü* (*yüzücü*; *sellah*); *dabbağ* (*tabak*, *debbag*)
 - ii) *Ayakakabıcı* (*kefeşduz*; *kunduracı*); *çarıkçı* (*çaruhi*); *ayakkabı tamircisi* (*sekkaf*),
- Mensucat işiyle uğraşanlar:*

- i) *Yün tüccarı* (*yüncü*); *yün tarakçı* (*hallac*); *pamuk tarakçı* (*atucı*); *dokumacı* (*çolha*); *yünlü dokumacı* (*abacı*); *keten kumaşçı* (*kettani*)
- ii) *Kumaş boyıyanlar* (*boyacı*, *sabbağ*); *çırpıcı* (*kassar*)
- iii) *Terzi* (*hayyat*); *kalpakçı*; *çadırcı*

Çömlekçiler:

Çömlekçi (*çanakçı*; *fincancı*; *kuzeger*); *çinici* (*kasi*)

Erzak tüccarları:

- i) *Bakkal*; *kasab* (*kassab*); *degirmenci*; *yağcı*
- ii) *Börekçi*; *ekmekçi* (*etmekçi*; *fırıncı*; *habbaz*); *helvacı* (*helvai*; *helvacı*; *helvani*); *peynirci* (*cebban*); *kebabçı* (*kebabı*)
- iii) *Hayvan yemi satanlar* (*allaf*); *buğday tüccarı* (*gendumci*; *tahilci*)
- iv) *Oduncu*; *mumcu*; *çıra satan* (*çeraği*)
- v) *Seyyar satıcı* (*çerçi*); *kuşçı*
- vi) *Karpuzcu*; *kavuncu* (*battah*)

Hizmetçiler:

Yemek pişiren (*aşçı*; *tabbağ*); *kapıcı* (*kapucı*; *bevnap*); *ev hizmetçisi* (*hizmetkar*; *kilerci*); *bekçi* (*bekci*; *ases*); *hamıamcı* (*dellak*; *hammami*); *berber* (*hallak*); *doktor* (*hekim*); *tellal* (*dellal*; *simsar*); *kılavuz* (*kılağuz*); *celeb* (*cellab*) *timarhane muhafızı* (*kullabi*); *seyis* (*cilugir*)

Yapı ve inşaat işleriyle uğraşanlar:

- i) *Marangoz* (*neccar*); *sıvacı*; *duvarcı teknesini taşıyan* (*tayyan*)

*Din adamları:**İmam; fakih; hatib; hattab; müezzin: Kur'an okuyan (kari); papaz (keşiş)**Askerler:**Akkoyunlu: Ferras; meş'aldar; nöger; piyade; yasavul; tavaci**Osmanlı: Koruci; civelek; felakaci; fellak**Muhtelif:**Borazan; cevvak; çavus; tuğci; kelekçi; kürekçi; attar; hanan-i çeltük*

1540 tarihli defterden de ayrıca ekonomik faaliyeti takip etmek mümkün oluyor. Çinilerin pazarlandığı Suk-i Taban adındaki çarşıdan şehrin çinicilikte ileri olduğu anlaşıldığı gibi şehirde, bu defterin kayıtlarına göre, kırışhane, ma'cunhane, boyahane, başhane, dabbağhane, bozahane, şem'hane gibi işyerleri bulunmakta idi. Bu işyerlerini 1518 tarihli defterinki ile karşılaştırdığımızda şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır.

Tablo: 2

1518 ve 1540 Tarihli Rapu Tahrir Defterlerine Göre Diyarbakır'da İş Yerleri

1518 Tarihli TD		1540 Tarihli TD	
İşyerinin Adı	Vergisi	İşyerinin adı	Vergisi
Kırışhane	15.000	Kırışhane	2.500
Ma'cunhane (ma'a kumar)	15.000	Ma'cunhane	8.000
Darbhane	90.000	Darbhane	650.000
Boyahane	150.000	Boyahane,	142.000
		(+ 270.000 Mir-i miran hissesi)	
Başhane	15.000	Başhane	8.000
Tabakhane	100.000	Dabbağhane	8.000
Bozahane	5.000	Bozahane	5.000
		Şem'hane	25.000

Şehirde ticaretin de oldukça hareketli olduğunu defterlerden anlıyoruz. Şehire giriş ve çıkışlar dört kapıdan yapılıyor ve bu kapılardan geçen meta'dan vergi alınıyordu. 1518'de 27.000 akçe olan bu verginin 1540'da 38.000'i bulunduğunu defterlerden anlıyoruz¹¹. Şehrin pazar yerlerinde esir, binek hayvanlar, küçük baş hayvanlar, peynir, bal, kına, sabun, gön, meşin gibi meta'lar pazarlanıyordu. Bunların satışından ele geçen vergilerin 1540 yılında arttığını görüyoruz. Aşağıdaki tabloyu yakından incelediğimizde bu artışların oldukça yüksek olduğunu görürüz.

(11) BA. TD 64, s. 5; BA. TD 200, s. 57.

Tablo.3

1518 ve 1540 Tarihli Tapu Tahrir Defterlerine Göre Diyarbakır'da Uygulanan

Bazı Vergiler

1518 Tarihli TD		1540 Tarihli TD	
Verginin Adı	Mikdarı	Verginin Adı	Mikdarı
Tamğa-yı ağnam	14.000	Bac-ı bazar-ı ağnam	110.000
Tamğa-yı usera ve devabb	7.000	Bac-ı bazar-ı esb ve usera	60.000
Tamğa-yı hıml ve arasa ve kapan	70.000	Mahsul-i kapan-ı arasa	110.000
Resm-i bevabi...	27.000	Resm-i ebvab-ı erba'a	38.000

Yukarıda örnek olarak verdiğimiz tabloda artışların oldukça yüksek oluşunu Sultan Süleyman'ın yaptığı seferlerin giderlerini karşılamakta kaynaklandığını ileri sürebiliriz. Ayrıca 1518 tahririnde şehir henüz fethedildiğinden sakinleri hoşnut tutmak için vergiler yüksek tutulmuş olacağı gibi Osmanlılar ile Safeviler arasında cereyan eden uzun mücadeleler neticesinde nüfus azalmış ve dolayısıyla ticaret sekteye uğramış olabilir. İleride izah edeceğimiz gibi zorunlu bir göçün neticesinde Diyarbakır'ın nüfusu 1540 yılına dek artmış ve dolayısıyla ticaret yeniden canlanmıştır.

Onaltıncı asırda Diyarbakır oldukça canlı bir şehir olup bu gün canlılığını kaybeden Bıyıklı Mehmed Paşa camii (Bu günki adıyla Fatih veya Kurşunlu camii) civarında dahi bir çok dükkanlar bulunmakta idi. Buraya alış veriş için gelip camide namaz kılanlara sık sık yemek dağıtılmaktaydı¹². Pazar yerinin günümüzde burada kurulmuş olması eskiden kalma bir alış-veriş canlılığının bir devamı olsa gerektir. Şehirde çeşitli zanaatlara ait çarşılar ve bu çarşılar da bir çok dükkanlar mevcuttu. 1540 tarihli defterin vakıf kayıtlarına göre bu çarşıların sayısı 15 civarında idi. Bu çarşıları şöyle sıralayabiliriz: 1) Suk-i 'Attarin,

- (12) Bu camiye 10,000 akçelik geliri olan bir köy Yavuz Sultan Selim'in emriyle tahsis edilmiş ancak bu para halka dağıtılan yemek için kafi gelmemiştir. Bunun üzerine Bıyıklı Mehmed Paşa 1518 tarihli deftere göre Amid Kadısı 'Ubeydullah Çelebinin arpalığı olan 20,000 akçelik Ali Pınar köyünün kendisine temlik edilmesini istemiş (Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi No. 11607) ve bu isteği yerine getirilmiştir (BA. TD 64. s: 114). Bu köyün geliri 1540 yılında 27,559 akçeye çıkmıştır (BA TD 200, s. 108). Bk. M. M. İlhan, "Diyarbakır Fatih ve Beylerbeyi Bıyıklı Mehmed Paşa", *Atatürk ve Diyarbakır*, D. Ü. Basımevi, Diyarbakır 1981; s. 153-156.

2) Suk-i 'Attarin-i 'Atik, 3) Suk-i Balaj, 4) Suk-i... ve Bezzazan, 5) Suk-i Börekçian, 6) Suk-i Borsacı, 7) Suk-i al-Gazal, 8) Suk-i Habbazin, 9) Suk-i Halaviyat, 10) Suk-i Kassarin, 11) Suk-i Kohne-i Muzevere, 12) Suk-i Neccarin, 13) Suk-i Palanduzin 14) Suk-i Serracin, 15) Suk-i Tabbakin, 16) Suk-i Taban.

Şehirde 2008 civarında dükkan bulunduğunu söyleyen Evliya Çelebi yukarıda zikrettiğimiz çarşılarдан bir ikisini zikrettikten maada 1540 tarihli defterde kaydına rastlıyamadığımız Sipah, Kuyumcular, Ahengeran, Çilingiran, Cevahir-Ciyan-ı Zergeran, Haffafan, Palanduzan, Gazzazan gibi bazarları listelemiştir. Ve Evliya Çelebi'ye göre birer bezzazistan olan bu çarşılarda üçyüz altmış altı esnafın dükkanları mevcuttu¹³. Ancak 1540 tarihli defterde adı belirtilmeyen ve 159 bab dükkanı bulunan ve 26,397 akçelik gelirinin tamamı Mesudiye Medresesi vakfına ait olan bir Bezzasistandan bahsedilmektedir. Bunun Mesudiye Medresesine yakın olan ve Ulu Cami civarında yer alan büyük bir ihtimalle de zamanımıza kadar ulaşamayan bir han olduğunu sanıyorum. Mamafih 1540 tarihli defterde birkaç handan da bahsedilmektedir. Bunlar 'Atik, Cemal, Sagir, Kebir ve .?.?. hanlarıdır. 6,840 akçelik geliri olan ve bu gelirin tamamının Kayıtbay Medresesi vakfına ait olduğu belirtilen bir Kervansarayı da unutmamak gerekir.

Çarşı, bazar ve hanlarıyla oldukça canlı ve sosyal bir hayatı olan Diyarbakır şehri gerek sakinlerine gerekse ziyaretçilerine bir çok hamamlarıyla da hizmet vermekte idi. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Hammam-ı Cedid benam-ı Hammam-ı Hacı Halil, Hammam-ı Beycani Beg, Hammam-ı Husrev Paşa, Hammam-ı Cedid-i İbrahim, Hammam-ı Kadı, Hammam-ı Kebir, Hammam-ı Kubad, Hammam-ı Mahmud Beg, Hammam-ı Mirza, Hammam der nezd-i Saray, Hammam-ı Şuca' iyye. Evliya Çelebi'de onüç hamam adları zikredilmektedir. Ancak bu hamamların adlarını biri hariç-1540 tarihli tapu tahrir defterinde kayıtlı hamamların adlarıyla bağdaştırmak mümkün olmadı. Evliya Çelebi'de Bıyıklı Mehmed Paşa adıyla zikredilen hamamın defterde "Hammam der nezd-i saray" olarak zikredilen ve Bıyıklı Mehmed Paşa vakfına ait olan hamam ile aynı olduğu kanaatindeyim¹⁴.

Dicle nehri ile surların arası bu gün olduğu gibi onaltıncı asırda da bahçeler ile kaplı idi. Bu bahçelerin en meşhuru bu gün olduğu gibi

(13) M.van Bruinessen and H.Boeschoten, *Evliya Çelebi in Diyarbakir*, Leiden 1988, s. 154

(14) *a.g.e.*, s. 166-167.

o zamanda Eysel bahçeleri idi. Nitekim 1518 tarihli defterdeki kanun-nameden anlaşıldığı kadarıyla Eysel bostanlarında kavun (ve şüphesiz karpuz) ve tarlalarında buğday ve pamuk yetiştiriliyordu. Eysel mevkiinde ayrıca bağlar da bulunuyordu¹⁵. Kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Bıyıklı Mehmed Camii, Hasan Paşa zaviyesi ve Dağ Kapı (Bab-ı Cebel) civarı bahçelik idi. Şüphesiz bu gün olduğu gibi onaltıncı asırda da Diyarbakır halkı bu bahçelerden sebze ve meyve ihtiyaçlarını gideriyorlardı.

Eğitim ve İlmî Faaliyet

Başbakanlık Arşivindeki 1540 tarihli defter ile TKGM Kuyud i Kadime arşivindeki 1564 tarihli defter gözönünde bulundurulduğunda şehirde Müslümanların yaşadığı 59 mahalle mevcut idi. Bilhassa 1540 tarihli deftere göre hemen hemen her mahalle bir mescid veya camiden adını alıyordu. Her iki defterin kayıtları birleştirildiğinde onaltıncı asırda Diyarbakır şehrinde 38 mescit ve 7 cami bulunmakta idi. Ayrıca bu mahalleler arasında bir medrese ve zaviye ve bir de tekve adları yer almaktadır. Mamafih İçkalede bulunan ve bu gün Hz. Süleyman veya İçkale Camii olarak bilinen cami mahalle olarak zikredilmemiştir. Bunun da sebebi o zaman bu caminin etrafında bir mahallenin mevcut olmamasından ileri gelmektedir. Evliya Çelebi bu camii Halid İbn-i Velid Camii olarak zikretmektedir¹⁶. Geriye kalan mahallelerin bazılarının da belirtilmemekle beraber mescid veya camilerden adlarını aldıklarından şüphe yoktur. Bunların arasında Aparlo ve Hacı Büzük camilerini sayabiliriz. Bu mescid veya camilerin her ikisi bu gün dahi mevcut olup halk tarafından bu adlarla çağrılmaktadırlar. Aparlo Camii Evliya Çelebi'de İpariye camii olarak geçmektedir¹⁷.

1540 tarihli defterin vakıflar bölümünü incelediğimizde bu camilerin giderlerini karşılamak için her birinin ayrı ayrı vakıfları buldukları anlaşılmaktadır¹⁸. 1540 tarihli tapu tahrir defterinin bir parçası olan bu vakıf defterindeki kayıtlara göre ise Diyarbakır'da 35 mescid, 6 cami, 5 medrese, 4 zaviye bulunmakta idi. Ayrıca Diyarbakır'da Haremeyni-ş-şerifeyn vakıfları bulunduğu gibi halkın ziyaretgahı olan meşhur bir kaç zevatin mezarlarına ait vakıflar da mevcuttu.

(15) M. Mehdi İlhan, *The 1518 Ottoman Cadastral Survey of the Sancak of Amid*, Ph. D. thesis, Manchester 1977, cilt 2, s. 4.

(16) M. van Bruinessen and H. Boeschoten, *a.g.e.*, s. 140-141

(17) *a.g.e.*, s. 137

(18) BA. TD 200, s. 310-323.

Tablo: 4

1540 Tarihli Tapu Tahrir Defterine Göre Diyarbakır Şehrinin Vakıfları

A- MESCİD VE CAMİ VAKIFLARI (19)

Mescid veya Caminin adı	Toplam geliri
Hacı 'Abdurrahman	996
Medrese-i Şeyh 'Abdurrahman	720
Havace Ahmed	4.748
Alaca	1.698
Ala'addin al-Reşid	820
Havace 'Ali	936
Şeyh Baştin	2.784
Hacı Bekr Si'irdi	600
Seyyid Ca'feri (veya Yigit Ahmed)	4 000
Hacı Oğli	1.500
Hacı Hamza enderun-i Kal'a	1.930
Hacı Hıdırşah	1.320
Derviş Hüseyin	2.272
Hacı Hüseyin Çelebi	2.028
Husrev Pasa*	222.966
'Ikyal	2.414
'Imadi	6.324
Havace İsmail (veya Kavvas Mescidi)	3.156
Cami-i Kebir*	84.447
Kıstal	3.620
Köpri Yapan	1.41y
Kubad Beg	1.200
Kubbe-i Cedid	984
Lale Beg	3.612
Şeyh Matar	5.292
Mu'allak-ı Kebir	3.672
Muhammed Paşa*	109.955
Muhammed Riş-i Cedid	936

(19) 1540 ve 1568 tarihli defterleri karşılaştırdıktan sonra tesbit edebildiğimiz diğer cami ve mescidler şunlardır: Hacı Ahmed Müderris, 'Ali, 'Ali Paşa*, Ablak (veya El-Umm) Aparlo*, Hacı Bahaddin, Çavli, Hamdi, Hasırcı ('Abdu'l-Halim) Hüseyin 'Ali*, İbrahim Beg, Kalenderhane, Muhammed Beg Za'im, Si'irdi, Tabakhane-i mahalle-i Kubbe-i 'Ali.

*-işareti olanlar defterde cami, geri kalanlar ise mescid olarak zikredilmişlerdir. İta-lik yazılan mescid ve camiler sadece 1568 tarihli defterde zikredilmişlerdir.

<u>Mescid veya Caminin adı</u>	<u>Toplam geliri</u>
Kal'a-i Nasiri	2.712
Nebi 'aleyhi's-selam	5.901
Hacı Osman	5.892
Riş-i 'Atik	1.566
Ruba'i	804
Sa'sa'a	5.212
Hacı Seydi	1.368
Sinan	1.212
Sino oğlu*	1.608
Suluki (Subuki?)	2.758
Tace'd-din	2.524
Hacı Yusuf	720
Hacı Yusuf Büzürk	1.656

B- MEDRESE VAKIFLARI

<u>Medresenin adı</u>	<u>Toplam geliri</u>
Şeyh 'Abdurrahman	Bk. Mescid-i ...
Husrev Pasa	Bk. Cami'-i ...
Kayıtba'iyye (?)	16.624
Mes'udiyye	42.542
Şuca'iyye	12.502

C- ZAVIYE VAKIFLARI (20)

<u>Zaviyenin adı</u>	<u>Toplam geliri</u>
Bayendiriyye (Hisn-ı Keyf'de)	12.025
Hasan Padişah	36.736
İbrahim Beg Beycan	64.359
Cami'-i Kebir	Bk. Cami'-i...
Seyyid Muhammed 'Askeri (Hini'de)	300

D- DİĞER VAKIFLAR

<u>Adı</u>	<u>Toplam geliri</u>
Haremeyn-i şerifeyn	9.583
Mir 'Ali Beg Bayındır (Türbe)	10.080
Elvend Şah (Türbe)	1.580

(20) 1540 ve 1568 tarihli defterlerin kayıtlarına göre Diyarbakır şehrinde Balıklı (veya Balıhlı) adında bir tekye ve İbrahim Beg (nam-ı diğer Kubbe-i Sinan der birun-i kal'a) adında bir zaviye daha var idi.

Mescid' veya Caminin adı	Toplam geliri
Şeyh Sa'd (Mezar)	3.303
Çermik (Çermik nahiyesi Mescidi ve Medresesi)	2.160
Hacı Hüseyin Kasab (Mescid-i 'İkya'l'ın yemeği için şahıs vakfı)	4.248

Diyarbakır'da bir çok cami, mescid, medrese ve zaviyelerin varlığı ve bunlara ait vakıfların zenginliği şehirdeki ilmi faaliyetlerin mevcudiyetinin bir kanıtıdır. Kayıtları gözden geçirdiğimizde eğitim yönünden çok önemli neticelere varabiliriz.

Ulu Cami'nin (cami-i Kebir) altı müezzini, iki hatibi ve büyük bir ihtimalle dört imamı vardı. Bunlardan maada on hafız Ulu Cami'de görevli bulunmakta idi. Ayrıca Nebi Cami ve Şeyh Matar gibi önemli camilerde en azından iki imam, birden fazla müezzin ve hatta birer hatip olduğuna şüphe yoktur. Yukarıda zikrettiğimiz 59 mahallede birer mescid bulunduğunu var sayıp ve bu mescidlerdeki imam, hatip ve müezzinlerin sayılarını göz önüne alırsak Diyarbakır'ın mescid ve camilerinde yaklaşık 150 din görevlisi bulunmakta idi. Bu mescid ve camilerin her birinde büyük bir ihtimalle on öğrenci, imam, müezzin veya muallimlerden ders almaktaydı. Bu varsayıma göre mescid ve camilerde ders alan 600 öğrenci bulunmakta idi.

Diyarbakır şehrinin medreselerinde de oldukça ilmi bir faaliyetin varlığı göze çarpmaktadır. Husrev Paşa medresesinde tedrisat için günde 50 akçe harcanmakta idi. Ayrıca iki öğrenciye dört akçe, muallime beş akçe ve muallim halifesine iki akçe günde verilmekte idi. Mesudiye medresesinde de tedrisat için günde 50 akçe harcanıp altı öğrenciye toplam oniki akçe günde verilmekte idi. Bu medresede ders veren ve defterde adları zikredilen müderrislerin hatırı sayılır birer ilim adamları oldukları şüphesizdir. Mevlana 'Abdullatif'e günde 8 akçe, Derviş Muhammed'e 3 akçe, Piri Çelebi'ye 2 akçe, Hüseyin 'Penbeduz'a 1 akçe ve Hacı Muhammed'e 4 akçe ödenmekte idi.

Diyarbakır'daki zaviyelerin de birer ilim ve kültür yuvası oldukları şüphe götürmemektedir. Ulu Cami'ye bağlı zaviyedeki din adamlarının titirlerinden ve kendilerine ödenen paradan her birinin hatırı sayılır birer alim oldukları anlaşılmaktadır. Zaviyedeki yedi halife seyyidlerin şeyhi olan Ali Han'a günde 12 akçe gibi çok yüksek bir meblağ ödenmekte idi. Ayrıca Bayezid Halife günde 7 akçe, Mir Veli Şah b. Muhyi'ye 10 akçe, Seyyid Mahmud'a 2 akçe, Seyyid Cum'a'ya 4 akçe, Hamza Halife'ye 4 akçe, Halife'ye 3 akçe, Tabanzade Hacı Muhammed'e 5 akçe ve Muhammed 'Ali veled-i Hacı 'Ali Halife'ye 3 akçe ödenmekte idi.

Evliya Çelebi de Diyarbakır'daki bu eğitim ve ilim faaliyetlerini teyid etmektedir. Evliya Çelebi'ye göre (Cuma namazı kılınan) Diyarbakır camilerinin her birinde bir veya iki medrese bulunup buralarda ilim tahsil edilirdi. Evliya Çelebi'nin bilhassa zikrettiği ve tedrisat açısından değerlerini belirttiği medreseler Ulu Cami bitişiğindeki Mesudiye (Evliya Çelebi'de Mercaniye olarak geçmekte), ve Şafii, Nebi Camii, İpariye, Husreviye, Sarulzade, Şeyh Rumi ve medreseleridir. Evliya Çelebi ayrıca her camide Kur'an'ın ezberletildiğini, okuma ve yazmanın öğretildiğini belirtmektedir. Hadis ilminin tahsil edildiği "darul-hadis" okullarını ve küçük çocukların okutulduğu "daru't-talim-i sıbyan" mekteplerini Diyarbakır şehrindeki ilmi faaliyet ve tedrisatın bir parçası olarak sayabiliriz²¹.

Nüfus Dağılımı

Şehrin nüfusuna gelince her iki defterde de birbirlerinden apayrı bir şekilde tescil edilmişlerdir. 1518 tarihli defterde şehir etrafını çevreleyen surların kapılarından adlarını alan, dört mahalleye bölünmüş ve ondan sonra vergi mükellefleri hane ve mücerred olarak kaydedilmişlerdir. Diğer defterde ise şehirde mevcut tüm cami ve mescitler birer mahalleye adlarını vermişlerdir. Nüfus ayrıca Müslim ve gayri-Müslim olmak üzere iki ayrı gurup altında tescil edilmiştir. 1518 tarihli deftere göre nüfus tescili ve dağılımı hakkında yukarıda zikrettiğim tezimde geniş bilgi verildiğinden burada daha ziyade 1540 tarihli defter üzerinde durulacaktır.

Bilindiği gibi nüfusta artış veya düşüş tabii ve gayri tabii olmak üzere iki sebebe bağlanmaktadır. Tabii artış veya düşüşe de sebep olan iki etken vardır: doğum ve ölüm. Gayri tabii artış veya düşüş için de gene iki etken vardır: göç ve tabii felaketler. Diyarbakır şehrindeki nüfus artışını bu etkenlerin ışığında incelememiz mümkündür. 1518 tarihli deftere göre nüfus hesaplamalarını yaptığımızda Ö. L. Barakan'ın takip ettiği yolu takip etmiş, ancak Diyarbakır şehrinin ve bölgesinin aile yapısı üzerindeki uzun yılların mahsulü olan şahsi müşahedelerime dayanarak hane adedini 5.5 ile çarpıp elde edilen sayıya mücerredleri eklemeyi uygun görmüştüm. 1540 tarihli defter için de aynı çarpanı kullanmak yerinde olur sanırım.

1518 tarihli tapu tahrir defterinde şehir sadece dört mahalleye bölündüğünden mahallelere göre bir karşılaştırma yapmam mümkün olmadı. Dolayısıyla toplam nüfusu karşılaştırmayla yetindim.

(21) M. van Bruinessen and H. Boeschoten, *a.g.e.*, s. 142-145.

Tablo: 5

1518 Tarihli Tapu Tahrir Defterine Göre Diyarbakır Şehri Nüfusunun Mahallelere Dağılımı

Mahallenin adı	Hane	Mücerred	Nüfus
Bab-ı Cebel (Müslim) s. 19	340	30	1.900
Bab-ı Cebel (gayri-Müslim) s. 21	55	6	309
Babi'l-Ma (Müslim) s. 22	344	22	1.914
Babi'l-Ma (gayri-Müslim) s. 24	554	48	3.095
Babi'l-Ma (Yahudi) s. 27	28	3	157
Bab-ı Mardin (Müslim) s. 12	146	32	835
Bab-ı Mardin (gayri-Müslim) s. 13	254	57	1.454
Bab-ı Rum (Müslim) s. 15	390	23	2.168
Bab-ı Rum (gayri-Müslim) s. 18	202	16	1.127
Karaciyan (Çingene) s. 9	54	4	301
Toplam (Müslim)	1.274	11	7.118
Toplam (gayri-Müslim)	1.093	130	6.142
Genel Toplam	2.367	241	13.260

Tablo: 6

1518'de Diyarbakır Şehrinin Nüfusu

	Toplam	Müslim	Gayri-Müslim	Yahudi
Hane \times 5.5 + Mücerred	13.260	7.118	5.985	157
% Hesabı Üzere (% 10 askeri)	13.260	% 54	% 45	% 1
% Hesabı Üzere (+%10 askeri)	14.586	% 58	% 41	% 1

Tablo: 7
1540 Tarihli Tapu Tahrir Defterine Göre Diyarbakır Şehri Nüfusunun
Mahallelere Dağılımı

A- MÜSLÜMAN NÜFUS					
Mahallenin adı (22)	Nefer	Hane	Mücerred	İmam	Nüfus
Mc. Hacı 'Abdurrahman s. 27	22	17	4	1	103
Md. Seyh 'Abdurrahman s. 28	15	11	4	—	65
Mc. Ablak s. 24-25	34	26	8	—	151
Mc. Havace Ahmed s. 27-28	133	100	32	1	588
Mc. Yiğit Ahmed s. 26	35	24	10	1	148
Mc. Hacı Ahmed Müderris s. 23	47	40	7	—	227
Mc. 'Ali b. Reşid s. 20	28	21	6	1	127
Mc. Havace 'Ali s. 30	23	12	10	1p	77
Mc. Hacı Bahaddin s. 18	56	48	6	2n	281
Balıklı Tekye s. 31	20	17	2	1	101
Mc. Şeyh Bastin s. 35	13	10	2	1	63
Hacı Büzürk s. 28-29	59	40	18	1	244
Camî-i Kebir s. 17-18	100	82	14	4	487
Mc. Çabi s. 32-33	36	26	8	1+1p	158
Mc. Hasırci s. 25	53	39	13	1	233
Mc. Hıdır Şah s. 30	13	9	4	—	54
Mc. Derviş Hüseyin s. 19-20	68	56	10	2	329
Mc. Hüseyin 'Ali s. 33-34	23	18	5	—	104
Mc. İbrahim Beg s. 32	17	13	3	1	80
Mc. 'Imado s. 33	57	42	14	1	251
Mc. Havace İsmâ'il s. 29	53	40	12	1	238
Mc. Hacı 'Izzeddin s. 24	32	25	6	1	149
Mc. Kastal s. 31-32	66	49	16	1	291
Mc. Köpri Yapan s. 31	32	25	5	2	154
Mc. Kubad Beg s. 22	27	23	4	—	131
Mc. Kubbe-i Cedid s. 31	32	25	5	2	154
Mc. Lale Beg s. 24	27	19	7	1	117
Cm. Şeyh Matar s. 21-22	63	52	9	1+1n	306
Mc. Mu'allak s. 20-21	45	34	10	1	203
Mc. Memediye s. 25-26	47	36	10	1	214
Mc. Nebi s. 26-27	94	73	20	1	427
Mc. 'Atik s. 19	44	33	9	2	202
Mc. Cedid s. 30-31	77	60	13	1+3n	365
Mc. Rufa'i s. 22	15	12	2	1	74
Mc. Şeyh Sa'di s. 18	12	11	1	—	62
Mc. Seyyid Sa'sa'a s. 22	15	10	4	1	65
Mc. Hacı Seydi s. 23	10	8	1	1	51
Mc. Si'irdi s. 21	36	25	10	1	153
Mc. Sinan s. 18-19	62	53	9	—	301
Cm. Sino oğlu s. 29	16	10	5	1	66
Mc. Suluki s. 23-24	54	45	8	1	261
Mc. Taceddin s. 23	24	18	5	1	110
Toplam	1.735	1.337	351	47	7.965

B- HİRİSTİYAN NÜFUS					
Mahallenin adı (22)	Nefer	Hane	Mucerrred		Nüfus
Ct. Kn. Hıdır İlyas s. 40-41	161	150	11		836
Ct. Halii tabi'i Kn. Hıdır İlyas s. 41-42	59	42	17		248
Ct. Muşlu-şehir tabi'i Kn. Hıdır İlyas s. 54	61	51	10		291
Ct. Muşlu-berati tabi'i Kn. Hıdır İlyas s. 55	79	65	14		372
Ct. Kenisa-i Markozma s. 48-50	246	188	58		1.092
Ct. Kenisa-i Küçük s. 38-39	163	158	5		874
Ct. El-Deyleclu tabi'i Kn. Küçük s. 44	14	13	1		73
Ct. Egillu tabi'i Kn. Küçük s. 45	23	17	6		100
Ct. Hadeneflu tabi'i Kn. Küçük s. 45	20	15	5		88
Ct. Kn. Meryem s. 46-47	174	155	19		872
Ct. Hısn-ı Keyf tabi'i Kn. Meryem s. 53-54	42	28	14		168
Ct. Şeyhi tabi'i Kn. Meryem s. 47	44	33	11		193
Ct. Ka'ablu tabi'i Kn. Meryem s. 47-48	25	20	5		115
Ct. Hamselu tabi'i Kn. Meryem s. 54	19	14	5		82
Ct. Tavrati tabi'i (Kn.) Meryem s. 56	43	35	8		201
An Ct. Kn. Nakkaş s. 35-38	430	346	84		1.987
Ct. Belcılı tabi'i Kn. Nakkaş s. 39-40	60	51	9		290
Ct. Ataki tabi'i Kn. Nakkaş s. 43-44	126	100	26		576
Ct. Ciskaflu tabi'i Kn. Nakkaş s. 44-45	58	54	4		301
Ct. Hacıklı tabi'i Kn. Nakkaş s. 52	17	13	4		76
Ct. Hirzolu tabi'i Kn. Nakkaş s. 34	56	43	13		250
Ct. Incelu tabi'i Kn. Nakkaş s. 44	48	38	10		219
Ct. Sasuni tabi'i Kn. Nakka s. 42-43	115	87	28		507
Ct. Süleymani tabi'i (Kn.) Nakkaş s. 55-56	64	64	—		362
Ct. Şemes tabi'i Kn. Markozma s. 52-53	148	94	54		571
Ct. Kenisa-i Nasturi s. 50-51	212	148	64		878
Ct. Yehuda tabi'i Kn. Nasturi s. 51-52	38	27	11		160
Toplam	2.545	2.049	496		11.772

Tablo 8
Onaltıncı Asrın İlk Yarısında Diyarbakır Şehrinde Nüfus Artışı
(% 10 askeri Müslüman Nüfusa Eklenmiştir)

	1518	1540	Artış (% —)
Müslümanlar	8.444	8.761	317 (% 4)
Hıristiyanlar	5.985	11.612	5.627 (% 84)
Yahudiler	157	160	3 (% 2)
Toplam	14.586	20.533	5.947 (% 41)

(22) Bu tabloda kullanılan kısaltmalar şunlardır: Mc. = Mescid-i; Md. = Medrese-i
Cm. = Cami'-i; p = Pir-i fani; n = Nöger; Ct. = Cema'at-i; Kn. = Kenisa-i,
Müslümün mahallerin listesi için ayrıca bk. Ş. Beysanoğlu, a.g.m., s. 153-154.

1518'de 8,444 olan Diyarbakır şehrinin Müslüman nüfusu 1540'da 8,761'e yükselmiştir. Yirmi iki yıl içerisinde Müslüman nüfusta % 3.8 bir artış olmuştur. Aynı şekilde şehrin Yahudi²³ nüfusu 157'den 160'a çıkmıştır. Bu da bize % 1.9 bir artış verir. Gerek Müslüman gerekse Yahudi nüfusundaki bu artış sadece onaltıncı asır için değil bu gün için dahi normal artışların altındadır. 1518 ila 1540 yılları arasında önemli bir savaş veya tabii felakete sahne olmıyan Diyarbakır şehri için Müslüman ve Yahudi nüfusundaki normalin altında kabul ettiğimiz bu artışı ancak tabii artışlarla açıklayabiliriz. Şöyle ki Diyarbakır şehrinde doğum oranının ölüm oranından daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla şehirdeki Müslüman nüfusun artışı sadece sağlıklı bir yaşamın neticesi idi. Buna karşın Diyarbakır şehrinde Hristiyan nüfusun artışı tabii etkenlere bağlamamız mümkün değildi. Zira 1518'de 5,985 olan Hristiyan nüfusu 1540 yılında 11,612 gibi çok yüksek bir rakama ulaşmıştır. Bu bize % 94 artış vermektedir. Martin van Brunessen Diyarbakır şehrindeki bu oransız nüfus artışına iki ayrı açıdan bakmaktadır. Müslüman nüfusun Hristiyan nüfusa oranla az olmasını tahrir katiplerinin vergi tahsilinde önemli bir yeri olan Hristiyanların deftere kayıtlarında daha dikkatli olmalarına karşın Müslüman nüfusu pek önemsememelerine bağlamaktadır. Hristiyan nüfusundaki anormal artışı da herhangi bir felaketten kaçan Hristiyanların zorunlu olarak gelip şehre sığınmalarıyla izah etmektedir²⁴. Martin van Brunessen'in bu açıklamalarından ilki ile mutabık olmak pek mümkün değildir. Zira Müslümanlar da en az Hristiyanlar kadar ve bazen de daha fazla vergi ödüyorlardı²⁵ ve tahrir eminleri için önemli olan ver-

(23) Muharririn "Cema'at-ı Yehudiyan" yerine "Cema'at-ı Yehuda..." (BA., TD 200, s. 51-52) yazmış olmasının bir yanlışlığın neticesi olabileceği varsayımı 1518 tarihli defterde (BA., TD 64) Yahudiler kayıtlı bulunduğu halde 1540 tarihli defterde kayıtlı bulunmamalarından çıkarıyoruz. Ayrıca iki defterin hane kayıtları birbirlerine çok yakın.

(24) M. van Brunessen and H. Boeschoten, *a.g.e.*, s. 32.

(25) 1518'de Hristiyanlar ile Müslümanlar Diyarbakır'da aynı miktarda resm-i çift ödemekte idiler. 51 $\frac{1}{3}$ akçe olan bu verginin dağılımı şöyle idi: resm-i çift: 24; resm-i nayıbcık ve valıcık: 7; resm-i bevvabi: 7; resm-i dehnim 3 $\frac{1}{3}$; resm-i 'alef: 10. Bu vergi 1540 yılında sadece Müslümanlar için 50 akçeye indirilmiş ve buna 6 akçe ırgadiye eklenerek gerçek miktarı artırılmıştır; Hristiyanlardan ise hane reisi ve mücerred ayrımı yapılmadan 25 akçe ispence alınmaya başlanmış ve hane reislerinin vergisine 6 akçe ırgadiye eklenmiştir. Hristiyanların ödediği bu verginin, her ne kadar 1540 tarihli defterden anlaşılmakta ise de, Muhimme defterindeki bir hükümden (MD. No. 40, s. 149) büyük bir ihtimalle sadece hane reisleri için resm-i ırgadiye dahil olmak üzere haraç ve ispence adı altında 50/55 akçe civarında olduğu anlaşıl-

gi kaynakları olduğundan deftere kayıtlarda Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasında pek bir ayırım yapmış olduklarını sanmıyorum. Ancak Müslüman nüfustan kayda geçmeyenler askeri sınıflardır ve bunu da biz nüfus hesaplamamıza % 10 olarak ekledik. Martin van Brunessen ikinci açıklamasını biraz daha açmak gerekir. Şöyle ki şehre büyük bir Hıristiyan kitlesinin göç ettiği şüphe edilemez. Ancak bu göçün Diyarbakır eyaleti köylerinden mi yoksa bir başka eyaletten mi olduğunun kanıtlanması gerekir. Tabii bu da ancak Diyarbakır vilayeti ile diğer vilayetlerin tapu tahrir defterlerinin incelenmesi ve en azından Doğu ve Güney Doğu Anadolu tarihinin açıklığa kavuşmasıyla mümkün olabilir. Bu da uzun ve yorucu bir araştırma ister: Biz ancak konuya kısmen de olsa bir açıklık getirebilmek için elimiz altında bulunan 1540 tarihli Amid (Diyarbakır) livası tapu tahrir defterini taramakla yetindik. Elde edilen verilerin ışığında şöyle bir izahatta bulunabiliriz: Diyarbakır şehrindeki Hıristiyan toplulukların bazılarının Egillu, Hısn-ı Keyf-(lu), Namselu, Cıskalu, Sasuni olarak tanımlanmaları bunların buralardan göç ettiklerini göstermekle beraber defterdeki bazı kayıtlar şüphelere de yol açmaktadır. Örneğin 1518'de sadece 14 hanelik (nüfus 77) bir Müslüman köyü olan Cıska'da Hıristiyan bulunmadığına göre bu köyden Diyarbakır şehrine Hıristiyan göçü de söz konusu olamaz. Ayrıca 1540'da Cıska'nın Müslüman nüfusu 293'e yükseldiği gibi buraya 303 hane ve 107 mücerred Hıristiyan vergi mükellefinin (1774 nüfus) yerleştirildiği anlaşılıyor. Bu durumda civar nahiyelerden Diyarbakır şehrine kısmi bir göçün vuku bulduğu her ne kadar anlaşılmakta ise de şehre ve hatta köy ve nahiyelerine başka bölgelerden bilhassa Hıristiyanların göç ettikleri veya ettirildikleri inkar edilemez. 1540 tarihli tapu tahrir defterindeki Amid sancağı sınırlarınının 1518 tarihli defterden değişik²⁶ olmasından dolayı her ne kadar sancaktaki Hıristiyan nüfusun artışı sağlıklı olarak tesbit etmemiz mümkün değilse de beş veya altı katı olduğuna şüphe yoktur. Ancak her iki defterde mevcut olan köyleri karşılaştırdığımızda bu artışın gerçek boyutları ortaya çıkmaktadır.

maktadır. Ancak bu vergi 1565-66 yıllarında Diyarbakır'ı tahrir eden Musa Bey ile Katib Arif'e gönderilen bir hüküm (MD. cilt 5, No. 10, s. 4, tarih: 30 Temmuz 1565) ile 5 akçe daha arttırılmıştır. Bu durumda bilhassa 1565 yılından önce Diyarbakır bölgesinde Hıristiyanlardan alınan verginin Müslümanlardan alınan vergiden daha ziyade olduğu uzak bir ihtimaldir. Bk. Md. Mehdi İlhan, "The Process of Ottoman Cadastral Surveys during the Second Half of Sixteenth Century: A Study Based on the Documents from Muhimme Defters", *Anuarul Institutului de Istorie si Arheologie 'A. D. Xenopol'*, XXIV / 1, Iaşi 1987, s. 21; Ö. L. Barkan, *Hudavendigâr Livası Tahrir Defterleri I (Giriş)*, Ankara 1988, s. 28-29.

(26) 1540 tarihli defterde Amid sancağı sınırlarına örneğin Savur nahiyesi (BA., TD 200, 376) ve köyleri de ilave edilmiştir. Ayrıca bk. Ş. Beysanoğlu, a.g.e.

Tablo: 9 Onaltıncı Yüzyılın İlk Yarısında Amid Livasında Hıristiyan Nüfusun Artışına Örnekler

Köyün adı	1518'de nüfus	1540'da nüfus	Artış	(% —)
Çaruhi	292	481	189	(% 64.7)
Kankurt	96	186	80	(% 93.7)
Kırte	105	190	85	(% 80.9)
Tavşan Depesi	30	101	71	(% 236.6)
Ali Pınarı	176	508	332	(% 188.6)
Kığı	313	832	519	(% 165.8)
Satı Kendi	625	1.123	498	(% 79.6)
Kadı Sufla	83	348	265	(% 319.2)
Kara Viran	Mezra'a	101	—	—
Kasimi	112	557	445	(% 398.3)
Karabaş	Çiftlik	46	—	—
Mersin-i Küçük	Çiftlik	56	—	—
Bakırnas	193	395	202	(% 104.6)
Salbiyye	119	468	349	(% 293.2)
Bekisi	149	395	246	(% 165.1)
Permos	96	371	275	(% 286.4)
Basfend	44	124	80	(% 181.8)

9 nolu tabloya bir göz attığımızda Diyarbakır'ın köylerinde Hıristiyan nüfusun % 44 ila %397 gibi çok yüksek artışlar arasında değiştiğini görürüz. % 397 gibi çok bariz olan gayri tabii artış bir yana % 44 artışın dahi tabii sayılması mümkün değildir. Ayrıca 1518'de sadece Müslümanların yaşadığı Pir Hüseyin Depesi ve Cıska gibi bazı köylere Hıristiyanların yerleştiğini görüyoruz. Buna karşın bu köylerde Müslüman artışı pek göze çarpmamaktadır. Ancak enteresan bir durum arzeden aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere Hini nahiyesidir.

Tablo 10. Onaltıncı Asrın İlk Yarısında Hini Nahiyesinde Nüfus Artışı

	1518'de nüfus	1540'da nüfus	Artış	(% —)
Müslim	374	1460	1086	(% 290.3)
Gayri-Müslim	395	2.052	1657	(% 419.5)

1540 Tarihli Tapu Tahrir Defterine Göre Hıristiyan Nüfusun Hini'de Mahallelere Dağılımı

Mahallenin adı	1540'da nüfus
Mh. Abdülkerim	689
Mh. Sergis	673
Mh. Ekinci	690

Hini nahiyesinde hem Hıristiyan hem de Müslüman nüfusta artış oldukça yüksektir. Müslüman nüfustaki artışı iki şekilde izah edebiliriz; bir başka vilayetten bu ve benzeri nahiyelere Hıristiyanlar gibi Müslümanların da getirilip yerleştirilmesi veya Pir Hüseyin Depesi gibi 1518'de sadece Müslümanların yaşadığı bazı köylere Hıristiyanların yerleştirilmesi²⁷ neticesinde buradaki Müslüman nüfusun Hini gibi nahiyelere göç etmesi. İkinci izah şekli ise Hıristiyan nüfustaki artışın Hini gibi küçük bir nahiyede % 420 gibi çok yüksek bir rakama ulaşması ancak yukarıda izah ettiğimiz göç sebebine bağlanabilir. 1518'de mevcut olan Hıristiyan köylerinin hemen hemen hepsinde son derece anormal diyebileceğimiz nüfus artışı ve hatta Hıristiyanların Kara Viran (bk. Tablo 9) gibi yeni ihdas edilen köylere yerleştirilmesi Hini'ye göçün Diyarbakır köylerinden olabileceği fikrini çürütmektedir. Geriye Hıristiyanların, yukarıda izah ettiğimiz gibi, ancak diğer civar bölgelerden hatta Safevilerin baskılarından kaçıp gelmeleri fikri kalmaktadır. Anadolu vilayetlerinin ve hatta bu gün İran ve Rusya sınırları içinde kalan vilayetlerin mufassal tapu tahrir defterleri incelenip yayımlandıktan sonra bu sorunun çözümleneceğine şüphe yoktur. Mamafih Diyarbakır şehrine ve köyelerine göç eden bu Hıristiyanları köyelerine kayıtlı hane reislerinin adlarını gözden geçirdiğimizde Toma-Han, Ya'kub, Murad, Tengrivirmiş, Sufyan, Seyfi, Sultan Ahmed, Ahmed Gurci, Timurtaş ve hatta Muhammed gibi Türkçe ve Arapça adlara rastlamaktayız²⁸. Bunun yanında bir çoğunun gayri-Müslim adları kullandıkları da inkar edilemez.

Yirmi yıl gibi kısa bir sürede bu denli değişikliklere uğrayan Diyarbakır şehri ve bölgesinin önemi de şüphesiz artmıştır. Nitekim Diyarbakır şehri Kanunî Sultan Süleyman zamanında İran'a yapılan seferlerde orduların hareket üssü ve kışlağı olarak kullanılmış ve Kanuni Sultan Süleyman 1535'te birinci İran seferinden dönerken Diyarbakır şehrinde 20 gün ve 1554'de ikinci İran seferine giderken de 8 gün geçirmiştir²⁹.

Diyarbakır şehrinde ve köyelerinde Müslümanlar ile Hıristiyanlar yan yana yaşamış ve bu yaşam süresince birbirlerinden pek rahatsız

- (27) 1518'de 17 hane ve 1 mücerred Müslüman vergi mükellefi kaydı bulunan Pir Hüseyin Depesi köyüne (BA., TD 64, s. 42) 1540'ta 24 hane ve 1 mücerred Hıristiyan vergi mükellefi kayıtlı olup Müslüman kaydı yoktur (BA., TD 200, s. 131)
- (28) 1518 tarihli tapu tahrir defterindeki yer ve şahıs adları tarafımdan değerlendirilmiş ve *Belleter*'de yayınlanmıştır. (Bk. dip not 5).
- (29) "Diyarbakır" maddesi, IA.

olmamış gözükmektedirler. Diyarbakır şehrinin mahalleleri bu gün olduğu gibi onaltıncı asırda da iç içe idiler. Bir yabancıнын bu gün dahi mahalleler arasında sınır çizmesi imkansızdır. Ayrıca hem 1518 hem de 1540 tarihli defterde Müslümanların çoğunluk teşkil ettiği bir köyde bir kaç hanelik Hıristiyan azınlık sükunet içinde hayatlarını idame ettirdikleri gibi Müslümanlar da çoğunluğu Hıristiyan olan köylerde sükunet içinde yaşayabilmekte idiler. Şehirdeki pazar ve çarşıların her iki topluluğa hizmet verdiği şüphesizdir.

İLAVELER

1540 TARİHLİ TAPU TAHRİR DEFTERİ VAKIF KAYITLARI (s. 310-323)

EVKAF-I LİVA-İ AMİD

s. 310

Vakf-i Cami'-i ve Medrese-i Merhum Hüsrev Paşa Ber Mucebi Vakfname:

Mahsul-i icare-i Han-i Kebir ve Han-i Sağır ve Gümrükhane ve Mizanhane ve hane-i ma'sare(?) ve dekakin tevabi'-i mezbur, 71 bab; fi sene baha: 106.000

Ve mahsul-i icare-i Hamam-i Kebir der nefsi-i Amid ma'a dekakin: 9 bab ve haneha: 18 bab; fi sene baha: 63.0000

Mahsul-i Hamam-i Bican Beg: 26 sehm Beyt. 45 sehm vakf-i Husrev Paşa fi sere: 13,000

Mahsul-i icare-i Hamam-i Mahmud Beg: zikr olan hamamin suyi Cami'-i Kebirin olup ol ecilden her sal 'öşür mahsul Cami'-i Kebire verilur, fi sene gayr-i ez 'öşür: 7,900

Mahsul-i icare-i Hamam-i Cedid el-ma'ruf be-hamam-i Hacı Halil: süls hissesi merhum Husrev Paşa vakfıdır, fi sene: 8,280

Mahsul-i icare-i Hammam der kal'a-i Hisn-i Keyf, fi sene: 1,700

Mahsul-i icare-i asiyyab der enderun-i Kal'a-i Nareyn, 1 bab fi sene: 1,800

Mahsul-i icare-i asiyyab-i Hacı Çoban der karye-i Yaylak. 1 bab, fi sene: 6,300

İcare-i asiyyab der karye-i Cemuki 1 bab, fi sene: 4, 400

Mahsul-i bostan der nezd-i burc-i siyah-Amid, fi sene ber vech-i icare: 4,000

Mahsul bostan-i 'atik ve bostan-i Rişi der nezd-i medrese, fi sene: 4,800

Mahsul-i icare-i Hane-i Merdumiyet der Mahalle-i Mescid-i Mu'allak, fi sene: 200

Kıt'a-i arz der mevzi-i Evsel: vakf canibinden tasarruf olunub sahib-i zemine 'oşri verilir: Hasıl gayr-i ez 'oşür: 300

İcare-i mahzenha der nezd-i Merdumiyet, 6 bab; fi sene: 570

İcare-i Furn-i habbâz der nezd-i mezbur, fi sene: 200

İcare-i hane-i Seydi der mahalle-i mezbure, fi sene: 96

İcare-i Mahzen-i Cum'a, fi sene: 96

İcare-i hane-i 'Aliyye der mahalle-i Mescid-i Rişi-yi 'atik, fi sene: 108

İcare-i hane-i 'Aliyye der nezd-i medrese, fi sene: 144

İcare-i hane der nezd-i Hamam-i Mahmud Beg, fi sene: 72

İcare-i zemin der Meydan-i Nasara, hali

YEKUN: 222, 966

MINHA: Ücret-i tedris, fi yevm: 50; Ücret-i i'are, fi yevm: 4; Ücret-i talebe, 2 nefer, fi yevm: 24 (?); Ücret-i bevhab, 1 nefer, fi yevm: 2; Ücret-i nezaret, fi yevm: 10; Ücret-i tevelliyet nefsi-i 'oşür-i mahsul ber mucceb-i vakfname, fi sene: 11,148; Ücret-i kitabet, fi yevm: 5; Ücret-i cibayet, fi yevm: 5; Ücret-i imam-i medrese; fi yevm: 5; Ücret-i te'ezzünat, 3 nefer, fi yevm: 7 ½; ta'rif, fi yevmi ½; Ücret-i hitabet, fi yevm: 6; Ücret-i kiraet-i(?) mevlid-hân ma'a çırakha ve feraşiye fi yevm: 4; Ücret-i hafiz-i kütüb: fi yevm: 2; Ücret-i fi yevm: 2; Ücret-i müşrifun, 5 nefer, fi yevm: 5; Ücret-i cüzhavan, 16 nefer; fi yevm: 32; Ücret-i mu'allim, fi yevm: 5; Ücret-i halife mu'allim, fi yevm: 2; Ücret-i kayyum (?) ve çirağı, fi yevm: 2; Ücret-i neftçi fi yevm: 1; Ücret-i ferraş-i ab-hane-i medrese, fi yevm: 2; Ücret-i ferraşiye-i ab-hane-i cabiyet fi yevm: 2; Ücret-i mi'mar ve neccar. fi yevm: 6; Ücret-i meşihet fi yevm: 5; Ücret-i tabbah, fi yevm: 5; Ücret-i şakird-i tabbâh, fi yevm: 3; Ücret-i habbâz: fi yevm: 5; Ücret-i şakird-i habbâz, fi yevm: 2; Ücret-i nakib-i guşt, fi yevm: 2; Ücret-i nakib-i nan, fi yevm: 2; Ücret-i ayakçi ki kab-kacak yıkar (?), fi yevm: 2; Ücret-i

nevvab-i me'kel, fi yevm; 2; Ücret-i kilari, fi yevm: 3; Ücret-i anbari, fi yevm: 2; Ücret-i vekili harc, fi yevm: 3; Tahmin-i ruğen-i baha-i hucreha her ayda çerağilik yağ virulur 14 bab fi sene: 612; Tahmin-i ruğen-i baha-i mescid-i medrese, fi yevm: 1; Tahmin-i şem'a-i 'asel der eyyam-i şerif, 2 şem'a mescid-i medreseye, 1 şem'a mescid hane-i mezbure, fi sene: 456; Baha-i hasir-i beray-i mescid ve hucreha, fi yevm: 1; Tahmin berd olan kış eyyamlarında damların karın küreyüb ve sayir hizmetin ideler, 10 nefer, fi sene: 2500

s. 311

Harc-i ta'am ve (cüz)han حرجان

Baha-i guşt 1 ½ vukiyye, baha fi yevm: 110; Baha-i birinc be-
ra-yi şorba fi yevm: 3 menn, baha fi sene: 10,080 -gayr-i ez Ramazan
el-mubarek ve eyyam Cum'a ve 'ideyn; Baha-i gendum beray-i şorba fi
yevm keyl 1, baha fi sene: 3280 -gayr-i ez-Ramazan el-Mubarek ve 'i-
deyn; Baha-i goften-i hmta, fi sene: 656; Baha-i dakik-i nan fi yevm 17
men, baha: 75; Baha-i nemek fi yevm: 2; Baha-i nohud, fi yevm: 1; Ba-
ha-i piyaz ve magdanos, fi yevm: 1; Baha-i heyme, fi yevm: 15; Ücret-i
hela-yi ve oda-yi matbah ma'a baha, fi yevm: 2

*Harc-i ta'am-i eyyam-i Cum'a ve 'ideyn ve 'aşur ve Ramazan el
mubarek*

Baha-i piriñç, 720 menn, baha: 8,640; Baha-i 'asel, her gece üç
menn sarf oluna, 240 menn, baha: 8640; Baha-i ruğen, her gece iki-
buçuk menn sarf oluna, 200 menn, baha: 7,200; Baha-i za'feran, 160
miskal, baha: 320; Baha-i fi sene: 80; YEKUN: 208,052; EL-
ZIYADE: 14,914 -Zikr olan baki sal-be-sal ma'rifet-i kadi ile evkafin
hidematına ve sa'ir levazimına sarf olunub ziyade ne kalursa Medine-i
Mutahhare'de Revde-i Mubarek kuddamina gönderilmek şart olun-
muşdur, ziyade deyu kimesneye verilmiye.

Vakf-ı Cami'-i Merhum Muhammed Paşa

Karye-i Ali Pınari ma'a mezre'a-i Sakis-i Büzürk ve nisf-i mezre'a-i
Sakis-i Küçük, hasil: 27,589; İcare-i Hamam-ı Kubad, fi sene: 21, 960;
İcare-i hammam der nezd-i beray, fi sene: 4,680; İcare-i Han-i Cemal,
fi sene: 5,550; İcare-i Han-i 'Atik der Cami'-i Cedid, fi sene: 600;
Mahsul-i bahçe der havş-i Cami', fi sene: 1,700; İcare-i dükkan-ı ma'
sara 2 bab, fi sene: 1985; İcare-i mahazin nezd-i Cami' 14 bab, fi
sene: 780; İcare-i hane-i Sinan Çavuş, fi sene: 264; İcare-i hane-i 'Ali

Çelebi ma'a ahur, fi sene: 360; İcare-i dekakin nezd-i Cami', 4 bab, fi sene: 240; İcare-i mahazin nezd-i Cami', fi sene: 192; İcare-i dükkan-i Hıdır Şah Çelebi (?), fi sene: 128; İcare-i dükkan-i Ya'kub Hayyat, fi sene: 180; İcare-i dükkan der Meydan, fi sene: 1,080; İcare-i dükkan-i 'Osman 'Attar, fi sene: 600; İcare-i dükkan-i Hüseyin Kebabi, fi sene: 2,400; İcare-i dükkan-i Hacı 'Ali Bakkal, fi sene: 90; İcare-i asiyab-i Şeyh 7 bab: fi sene: 10,800; İcare-i asiyab der karye-i Sati, 1 bab, fi sene: 1, 440; İcare-i asiyab der karye-i Deruği, 1 bab, fi sene: 8,280; İcare-i zemin der nezd-i Köpri, fi sene: 100; İcare-i bahçe der nezd-i Burc-i Eysel, hali; İcare-i han-i Şu'ayb fi sene: 100.

Nakib ki merhum Muhammed Paşa oğullarına vakf etmiştir, Mevcud: 25, 649; nakdiye-i mezbur fi sene: 18,847; YEKUN: 109,955- Zikr olan akçe-i oni onbir buçuka virulub ve yarar yerlere verile ki zayı' olmya; şöyle ki mutevelli ziyade meta'aya tama' eylemeyub mumerraye vireler dahi cami' mutevelli zamanında verilmemişse ol mutevelliyeye ta'yin ettüre. YEKUN: 109, 955

MINHA: Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 10; Ücret-i hitabet, fi yevm: 4; Ücret-i imamet, fi yevm: 5; Ücret-i meşihat, fi yevm: 4; Ücret-i kitabet, fi yevm: 4; Ücret-i nezzaret, fi yevm: 2; Ücret-i cüzhavan 15 nefer, fi yevm: 30; Ücret-i devrhovan, 11 nefer, fi yevm: 11; Ücret-i te'ezzünat, 3 nefer, fi yevm: 2 ½; Ücret-i havaniş fi yevm: 1; Ücret-i mu'arrif, fi yevm: 1; Ücret-i ferraş, 3 nefer, fi yevm: 5; Ücret-i cibayet, fi yevm: 3; Ücret-i vekil-i harc, fi yevm: 2; Ücret-i kilari, fi yevm: 2; Ücret-i tabbah, fi yevm: 2; Ücret-i hane-şuy(?) fi yevm: 2; Ücret-i bevvab, fi yevm: 2; Be-cihet-i köften-i hinte ve ücret-i asiyab, fi yevm: 2 ½; Ücret-i zerzevad (?) fi yevm: 1; Ücret-i tevelliyet, 2 nefer fi yevm: 2; Ücret-i mi'mar, fi yevm: 2; Baha-i ruğen ve hasir, fi yevm: 2; Be-cihet-i müselleme; 10 nefer, fi yevm: 1; Be-cihet-i rakabe, fi yevm: 10.

s. 312

HARC-I TA'AM: Baha-i guşt, fi yevm: 50; Baha-i piriñç, 2 ½ menn, fi yevm: 30; Baha-i gendum. 3 keyl-i İstanbuli, fi yevm: 7 ½ Baha-i nan, fi yevm: 30; Baha-i heyne, fi yevm: 7; Baha-i nemek ve nohud ve şire ve zeyt(?); fi yevm: 2; BE CİHET-İ eyyam-i Cum'a ve 'ideyn ve şehri Ramazan el- mubarek ve 'aşur fi 80 gece: Baha-i piriñç: 200 menn, baha: 2,400; Baha-i 'asel, 100 menn -her gece bir batman üç nugi sarf olunur- baha: 3,600; Baha-i ruğen, 120 menn, her gece

bir-buçuk batman sarf oluna; Baha-i za'feran, fi sene: 200; YEKUN: 102,900; EL-ZİYADE: 7,055. -bu dahi rakabe için hizf olub, zevayid deyu kimesneye verilmeye vaki' olan meremmatına sarf oluna.

Vakf-ı Cami'i Kebir:

İcare-i dekakin der nezd-i cami', 35 bab, fi sene: 9,600; İcare-i dekakin der suk-i Kassarın, 3 bab, fi sene: 648; İcare-i dekakin der suk-i 4 bab, fi sene: 648; İcare-i dekakin der suk-i 'Attarin, 2 bab, fi sene: 5,880; İcare-i dekakin der suk-i Tabbakin, 4 bab, fi sene: 1,740; İcare-i dekakin der suk-i Toban 29 bab, fi sene: 14,688; İcare-i dekakin der suk-i 'Attarin-i 'atik, 3 bab, fi sene: 528; İcare-i dekakin der nezd-i Hammam-ı Hüsrev Paşa, 2 bab, fi sene: 890; İcare-i dekakin der Meydan, 4 bab: fi sene: 1,992; İcare-i dekakin der suk-i Kefeş-duzin, 9 bab, fi sene: 4,116; İcare-i dekakin der suk-i Suveyka, 3 bab, fi sene: 720; İcare-i mahazin der nezd-i Cami', 5 bab, fi sene: 432; İcare-i mahazin der nezd-i Cami', 9 bab, fi sene: 1,044; İcare-i mahzen-i denk der nezd-i 'Arasá, 1 bab, fi sene: 197; İcare-i mahazin der nezd-i Kefeş-duzin, 3 bab, fi sene: 432; İcare-i mahzen der rub'-i Bab el-Ma', 1 bab fi sene: 130; İcare-i hane-i Necmedddin, fi sene: 180; İcare-i haneha-i Har-Çoban, fi sene: 960; İcare-i bazı zeminha-i Evsel, 9(?) kit'a, fi sene: 10, 694; İcare-i mahzen-i enderun-i Cami', hali; Hisse-i Malikâne-i Karye-i Kaba Sakal, rub'-i hububat, fi sene: 3,060; Zemin-i hali der nezd-i 'Arasa, 1 kit'a; Zemin-i hane-i Kara Süleyman, hali, 1 kit'a; Zemin-i hali der nezd-i hammam, 1 kit'a; Hisse-i Malikane-i karye-i Humeyri Sağır rubi'-hububat, fi sene: 1,068; 'Öşr-i mahsul-i Hammam-i Mahmud Beg bera-yi bedel Cami'-i Kebir, fi sene: 716- her neye satılırsa 'öşr alınur.; Hisse-i Malikane 'an karye-i Cemuzne, rub'-i hububat, fi sene: 1,391; Hisse-i Malikane 'an karye-i Fare rub'-i hububat, fi sene: 2,500; Mahsul-i icare-i Hammam-i Mirza, fi sene: 39,600 -minha ücret-i kaza-i Amid, fi yevm: 50, fi sene: 18,000 -el-ziyade vakf için zapt olunur: 21,600, YEKUN: 84,447.

MINHA: Ücret-i hitabet, fi yevm: 12; Ücret-i imamet, fi yevm: 9; Ücret-i imamet-i sani, fi yevm: 3; Ücret-i te'ezzünat, 6 nefer, 1 nefer fi yevm: 3, 5 nefer fi yevm: 10; Ücret-i havaniş fi yevm: 2; Ücret-i mu'arrif, fi yevm: 1; Ücret-i ser muhassıl fi yevm: 1; Ücret-i huffaz, 10 nefer, fi yevm: 10; Ücret-i ferraş, 3 nefer, fi yevm: 9; Ücret-i ferraş-i hela, fi yevm: 3; Ücret-i tevelliyyet, fi yevm: 15; Ücret-i kitabet, fi yevm: 5; Ücret-i cibayet, fi yevm: 5; Baha-i fi yevm: 2(?); Ücret-i mi'mar ve neccar kış günlerinde karın küreyüp levazım olan

meremmatınun fi yevm: 4; Ücret-i aşçı (?) fi yevm: 2; Ücret-i çırakçı, fi yevm: 3; Be-cihet-i türbedaran fi sene: 600; Baha-i şem'a bera-yi Ramazan el- mubarek, 2 'aded, fi sene: 360; Beha-i hasir, fi sene: 1,500; Bera-yi siraciye-i minare fi Ramazan, fi sene: 60; Be-cihet-i bera-yi cami'-i şerif de rah-i ve gayrihi, fi sene: 12,000; Ücret-i kursi-yi hob(?) öyle namazında ve ikinci namazında ve sabah namazında, 3 nefer, fi yevm: 3; YEKUN: 5,235; EL-ZİYADE: 32,212

s. 313

..... -EL ZAVİYE: Ücret-i 'Ali Han Şeyh-i sab'a, fi yevm: 12; Ücret-i Bayezid Halife, fi yevm: 7; Ücret-i Mir Veli Şah b. Muhyi, fi yevm: 10; Ücret-i Seyyid Mahmud, fi yevm: 2; Ücret-i ebna-i Seyyid Cum'a, fi yevm: 4; Ücret-i Hamza Halife, fi yevm: 4; Ücret-i Bunyad(?) Halife, fi yevm: 3; Ücret-i 'Abdi Halife, fi yevm: 3; Ücret-i Tabanzade Hacı Muhammed, fi yevm: 5; Ücret-i Muhammed Çelebi Veled-i Hacı 'Ali Halife, fi yevm: 3; Ücret-i Seyyid İbrahim Mütevellî-i Cami'-i mezbur, fi yevm 5; Ücret-i nezzaret, fi yevm: 10; EL-ZİYADE: 9,032 -bu dahi zevayid deyu kimesneye verilmeyub rakabe için hıfz oluna.

Vakf-ı Medrese-i Mes'udiye:

İcare-i dekakin-i Bezzazistan, 195 bab, fi sene: 26,397; İcare-i Han-i Sabun (?), fi sene: 7,145; İcare-i asiyab-ı Kolabi, 1 bab, fi sene: 8,539; Hisse-i Malikane 'an karye-i Kasımiye, rub'-i hububat, fi sene: 459; YEKUN: 42,542 MINHA: Ücret-i tedris, fi yevm: 50; Ücret-i i'are, fi yevm: 4; Ücret-i talebe, 6 nefer, fi yevm: 12; Ücret-i fer-raş, fi yevm: 2; Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 4; Ücret-i kitabet, fi yevm: 6; Ücret-i cibayet, fi yevm: 2; Ücret-i mi'mar ve neccar, fi yevm: 4; Ücret-i nezzaret, fi yevm: 3; YEKUN: 35, 640.

EL-ZİYADE: Ücret-i Mevlana 'Abdullatif, fi yevm: 8; Ücret-i Derviş Muhammed, fi yevm: 3; Ücret-i Piri Çelebi, fi yevm: 2; Ücret-i Hüseyin Penbeduz, fi yevm: 1; Ücret-i Hacı Muhammed, fi yevm: 4; EL-ZİYADE: 420 -bu dahi rakabesi için hıfz oluna.

Vakf-ı Mescid-i Hacı Hüseyin Çelebi:

İcare-i zemin, 2 kit'a, fi sene: 720; İcare-i mahzen, 2 bab, fi sene: 360; İcare-i mahzen, 5 bab, fi sene: 480; İcare-i mahazin, 4 bab, fi sene: 468; İcare-i asiyab der karye-i Kuzi (?) 1 bab, hali: YEKUN: 2,028

MINHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 3; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: 1; Ücret-i ferraş, fi yevm: ½ (?); **EL-ZİYADE:** 408-rakabesine ve yağına ve hasirine sarf oluna.

Vakf-ı Mescid-i Kal'a-i Nasırı:

İcare-i asiyab, 1 bab, fi sene: 2,520; İcare-i dükkan-ı nuhas, fi sene: 192; Zemin der nezd-i asiyab, hali; **YEKUN:** 2,712.

MINHA: Ücret-i imamet ve te'ezzünat -kal'aden verilir; Ücret-i mu'allim, fi yevm: 2; Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 1; -bakiyesi yağına ve hasirine ve sayir meremmatına sarf olunur.

Vakf-ı Mescid-i Hacı 'Osman:

İcare-i dekakin der Suk-i Kefeş-duzin, 5 bab, fi sene: 4,560; İcare-i dükkan-ı serbetçi, 1 bab, fi sene: 660; İcare-i dükkan der Suk-i Suveyka, fi sene: 192; İcare-i mahazin 4 bab, fi sene: 360; İcare-i Han, fi sene: 120; Mahzen, 1 bab, hali; **YEKUN:** 5,892.

MINHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 3½; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: 2; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; Ücret-i mu'allim, fi yevm: 3; Ücret-i müteveli ve katib fi yevm: 3; Baha-i ruğen ve hasir, fi yevm: 1; Ücret-i Derviş Muhammed fi zevayid, fi yevm: 1; **YEKUN:** 5,320; **EL-ZİYA-DE:** 672 -zevayid deyu kimesneye verilmeyub rakabesi ve sayir meremmati için hıfz oluna.

Vakf-ı Haremeyn El-Şerifeyn:

s. 314

Karye-i Erbil tabi-i Savur, hasil: 4,945; İcare-i hane-i Ca'fer Beg, fi sene: 1,440; İcare-i hane-i Çulam Sinan Kethuda(?), fi sene: 240; İcare-i hane-i Aydoğmuş, fi sene: 180; İcare-i mahzen der nezd-i hane-i Seyyid Ca'fer; fi sene: 84; İcare-i mahzen der nezd-i Mescid-i Hacı Büzürk, fi sene: 48; İcare-i hane-i 'Abdul-'Aziz der nezd-i Mescid-i Muhammed Paşa, fi sene: 120; İcare-i hane-i Köse İlyas der nezd-i مرحبيب fi sene: 240; İcare-i firun-i Halvacı Kızı, fi sene: 48; İcare-i mahzen-i Nadir fi sene: 48; İcare-i mahazin der nezd-i Mescid, 2 bab, fi sene: 60; İcare-i dükkan-ı 'Abdu'l-Celil, fi sene: 360; İcare-i dükkan der Suveyka, fi sene: 144; İcare-i firun-i Sadat Han oğlu, fi sene: 180; İcare-i mahazin, 2 bab, fi sene: 96; Hisse-i Malikane-i karye-i el-Hayrputkuli, rub'-i hububat, fi sene: 1,350; Karye-i Bağine der nezd-i Çobani der Nahiyeye Azerin -Karye-i mezbure Azerin nahiyesinde olup

'an nahiye-i Kurd Sinan elinde olup dahil-i defter olmamağın mufassal-de karye-i mezbure yazılmayub, ve haremeyn vakfidur zayi' olmamak için vakıf defterine kayd olundi, cizyesi ve külli hukuk-i şer'iyyesi ve rum-i 'örfiyesi vakıf için za'pt olunup vechün mine'l-vücuuh haricder: kimesneler dahl ve ta'arruz etmiyeler, sahh, m.

Vakf-i Cami'-i Sino Oğli:

Hisse-i rub' 'an asiyab der nezd-i Babi'l-Ma', fi senè: 288; İcare-i dekakin, 3 bab, fi sene: 420; İcare-i mahazin, 7 bab, fi sene: 900; İcare hali ve harab; YEKUN: 1,608

MİNHA: Ücret-i hitabet ve imamet, fi yevm: 2; Ücret-i te'ezzünnet, fi yevm: 1; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; EL-ZİYADE: 168 -rakabesine ve yağına ve hasirine sarf oluna. 1.

Vakf-ı Mescid-i Havace İsmail Nam-ı Diğer Mescid-i Kavvas:

İcare-i dekakin der nezd-i Mescid, 5 bab, fi senè: 1,032; İcare-i dekakin der Suk-i Pelanduzan, 5 bab, fi sene: 1,344; İcare-i dükkan-ı cedid, 1 bab, fi sene: 300; İcare-i mahzen, 2 bab, fi sene: 360; İcare-i zemin-i mahzen ma'a havş, fi senè: 120; YEKUN: 3,152.

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 3; Ücret-i te'ezzünnet ve ferraş, fi yevm: 2; Baha-i ruğen ve hasir, fi yevm: ½; Baha-i şem'a bera-yi şeb-i Ramazan, 2 'aded, fi sene: 100; YEKUN: 2,700; EL-ZİYADE: 356 -rakabe için hıfz olunup zevayid deyu kimesneye verilmeye.

Vakf-ı Mescid-i Medrese-i Şeyh 'Abdu'r-Rahman:

İcare-i dekakin der Suk-i Habbazin, 2 bab, fi sene: 336; İcare-i dükkan der Suk-i Toban, 1 bab, fi sene: 144; İcare-i mahzen der Mahalle-i Medrese-i mezbur, 1 bab, fi sene: 120; İcare-i mahzen der Mahalle-i Mescid-i Kubbe-i Cedid, 1 bab, fi sene: 120; YEKUN: 720; İmamına ve mü'ezzine ve yağına ve hasirına ve vaki' oldukça meremmatına sarf oluna.

Vakf-ı Medrese-i Kayıtbaiyye:

s. 315

İcare-i Karbansaray-i 'arasa, fi sene: 6,840; İcare-i dükkan-i burci, fi sene: 1,920; İcare-i dekakin der nezd-i minare-i Cami'-i Kebir, 3 bab, fi sene: 624; İcare-i dükkan der Suk-i Borsaci, fi sene: 240; İcare-i zemin-i dekakin-i boyahane, fi sene: 1,800; Mahsul-i bağ-i

Muradiye, fi sene: 600; Zemin-i hali der nezd-i 'Arasa fi sene: 360; Hisse-i Malikâne-i karye-i Kozan, rub'-i hububat, fi sene: 22,520; Hisse-i Malikâne 'an karye-i Akviran, rub'-i hububat: 1,390; Hisse-i Malikane-i karye-i Zaviye, rub'-i hububat; 500; Hisse-i Malikane-i karye-i Dukacik oğlu, rub': 100; YEKUN: 16,626.

MINHA: Ücret-i tedris, fi yevm: 25; Ücret-i talebe, fi yevm: 3; Ücret-i kitabet ve cibayet, fi yevm: 3; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; YEKUN: 11,520; EL-ZİYADE: 5,106 -rakabe için hıfz olunub zevayid deyu kimesneye verilmeye.

Vakf-ı Mescid-i Tace'd-Din:

İcare-i zeminha der Eysel, 5 kıt'a, fi sene: 250; İcare-i zeminha der Eysel, 2 kıt'a, fi sene: 700; İcare-i dekakin, 5 bab, fi sene: 1,128; İcare-i mahzen, 1 bab, fi sene: 90; YEKUN: 2,574

MINHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 4; Ücret-i te'ezzünnet ve ferraş, fi yevm: 1; Ücret-i tevelliyyet, fi yevm: 1; EL-ZİYADE: 234 -rakabe besine ve yağına ve hasirına sarf oluna.

Vakf-ı Mescid-i Hacı Seydi:

İcare-i dekakin, 3 bab, fi sene: 1,368 -imamına ve mü'ezzine ve sayir masarifine sarf oluna.

Vakf-ı Türbe-i Elvend Padişah:

İcare-i sülûkî Elvend Padişah, fi sene: 1,580 -her Cum'a gecesi üç nefer hafız türbeye varub tilavet ederler.

Vakf-ı Mescid-i Mu'allak-ı Kebir:

İcare-i dekakin, 9 bab, fi sene: 2,508; İcare-i çardak (?), fi sene: 120; İcare-i hane-i imam, fi sene: 144; İcare-i mahazin, 3 bab, fi sene: 900; YEKUN: 3,672

MINHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 3; Ücret-i te'ezzünnet, fi yevm: 2; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; Ücret-i tevelliyyet, fi yevm: 2; Baha-i ruğen ve hasir, fi yevm: ½; YEKUN: 3,060; EL-ZİYADE: 6,120 -rakabe için hıfz olunub zevayid deyu kimesneye verilmeye.

Vakf-ı Mescid-i Hacı Bekr Si'irdi:

İcare-i dekakin, 3 bab, fi sene: 360; İcare-i mahzen der nezd-i Mescid, 2 bab, fi sene: 240; Mahzen, 1 bab, hali; YEKUN: 600

MİNHA: Ücret-i imamet ve te'ezzünat, fi yevm: 1½, -bakiyesi yağına ve hasirine sarf oluna.

s. 316

Vakf-ı Mescid-i İmadi:

İcare-i dekakin der Suk-i Attarin, 60 bab, fi sene: 5, 616; İcare-i dekakin der Suk-i Kassarin, 2 bab, fi sene: 396; İcare-i dükkan-ı Pehlivan, fi sene: 84; İcare-i dekakin der nezd-i Mescid, 4 bab, fi sene: 278; **YEKUN:** 6,324

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 4; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: 2; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1, Ücret-i cibayet, fi yevm: 1; Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 3; Ücret-i cüzhavan, 2 nefer, fi yevm: 4; Baha-i ruğen ve hasir, fi yevm: 1; **EL-ZİYADE:** 564; -rakabesine sarf olunup zevayid deyu kimesneye verilmeye.

Vakf-ı Mescid-i Suluki:

İcare 'an hisse-i dekakin-i nakkaşın, fi sene: 360; İcare 'an hisse-i dükkan-ı attari, fi yevm: 360; İcare-i nefsi-i dükkan-ı attari-yi diğer, fi sene: 144; İcare-i rub'-i dükkan-ı zerger, fi sene: 244; İcare-i dükkan-ı hakim, 1 bab, fi sene: 360; İcare-i dekakin-i mala, 3 bab, fi sene: 144; İcare-i dükkan der nezd-i Mescid, 1 bab, fi sene: 120; İcare-i mahazin der nezd-i Mescid, 9 bab, fi sene: 840; İcare-i mahzen-i Kara 'Ali, 2 bab, fi sene: 144; İcare-i zemin der Eysel, fi sene: 162; Zemin-i hali der nezd-i Kenise-i Meryem; **YEKUN:** 2,785.

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 3; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: 2; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 1; Baha-i ruğen ve hasir, fi yevm: ½; **EL-ZİYADE:** 58

Vakf-ı Mescid-i Şeyh Baştin:

Hisse-i Malikane 'an Mezre'a-i Kara Musa, rub'-i hububat, fi sene: 400; İcare-i dekakin, 4 bab, fi sene: 936; İcare-i mahzen ma'a ahur, 1 bab, fi sene: 216; İcare-i mahzen-i diğer, 1 bab, fi sene: 72; İcare-i zemin, 1 kıt'a, fi sene: 100; Mahsul-i bağ der nezd-i Mescid, fi sene: 300; Mahsul-i bahçe der nezd-i Kenise-i Meryem, fi sene: 700; İcare-i zemin-i ahur, fi sene: 20; İcare-i zemin-i ahur-i diğer, fi sene: 40; **YEKUN:** 2,784.

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 2 ½; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: 1; Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 1; Ücret-i cüzhavan her haftada

iki gün okunur, 5 nefer, fi yevm: 2½; Baha-i ruğen ve hasır, fi yevm: ½; EL-ZİYADE: 84 -rakabesine sarf oluna.

Vakf-ı Mescid-i Hacı Hıdır Şah:

İcare-i dekakin, 3 bab, fi sene: 1,080; İcare-i mahazin, 4 bab, fi sene: 240; YEKUN: 1,320

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 2; Ücret-i te'ezzünat ve ferraş, fi yevm: 1; EL-ZİYADE: 240- rakabesine ve yağına ve hasırına sarf oluna.

Vakf-ı Mescid-i Çermik:

İcare-i asiyaş der Babi'l-Ma', 1 bab, fi sene: 2,160

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 2; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: 1; Ücret-i mu'allim, fi yevm: 1; EL-ZİYADE: 360-nefs-i Çermik'de hasben bihi(?) müderris olan mutasarrıf ola.

Vakf-ı Mescid-i Derviş Hüseyin:

s. 317

İcare-i dekakin, 5 bab, fi sene: 1,044; İcare-i mahazin, 4 bab, fi sene: 228; YEKUN: 1,272

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 2; Ücret-i ferraş, fi yevm: ½; Baha-i ruğan ve hasır, fi sene: 100; EL-ZİYADE: 272-rakabe için hıfz oluna.

Vakf-ı Mescid-i 'Aladdin El-Reşid:

İcare-i mahazin, 8 bab, fi sene: 820

MİNHA: Ücret-i imamet ve te'ezzünat, fi yevm: 1½; Ücret-i ferraş, fi yevm: ½; EL-ZİYADE: 100- rakabesine sarf oluna.

Vakf-ı Mescid-i Hacı Oğlu:

İcare-i dekakin, 5 bab, fi sene: 1,428; İcare-i mahazin, 2 bab, fi sene: 72; YEKUN: 1,500

MİNHA: Ücret-i imamet ve te'ezzünat, fi yevm: 3; Ücret-i ferraş, fi yevm: ½;

EL-ZİYADE: 240 -rakabesine sarf oluna.

Vakf-ı Mescid-i Hacı Muhammed Rişi-yi Cedid:

İcare-i mahazin, 3 bab, fi sene: 936

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 2; Ücret-i te'ezzünet, fi yevm: ½; EL-ZİYADE: 13 -yağma ve hasirina sarf olunur.

Vakf-ı Mescid-i Hacı 'Abdu'r-Rahman:

İcare-i mahazin, 3 bab, fi yevm: 192; İcare-i dekakin, 2 bab, fi sene: 420; İcare-i mahzen-i Celan, 1 bab, fi sene: 48; İcare-i mahzen der nezd-i hane-i Davud, 1 bab, fi sene: 60; İcare-i mahazin der nezd-i Mescid, 3 bab, fi sene: 228; İcare-i mahzen, 1 bab, fi sene: 48; YEKUN: 996

MİNHA: Ücret-i imamet ve te'ezzünet, fi yevm: 2; Ücret-i ferraş, fi yevm: ½

Vakf-ı Mescid-i Havace Ahmed:

İcare-i dekakin, 10 bab, fi sene: 3,816; İcare-i mahazin, 2 bab, fi sene: 132; İcare-i zemin der Eysel, 5 kıt'a, fi sene: 800; Zemin-i hali der nezd-i Mescid; YEKUN: 4,748.

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 5; Ücret-i te'ezzünet, fi yevm: 2; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; Ücret-i ferraşan-i hane, fi yevm: ½; Ücret-i tevelliyet fi yevm: 1; Baha-i ruğen ve hasir, fi yevm: 1; EL-ZİYADE: 968 rakabe için hifz olunup, zevayid deyu kimesneye verilmeye.

Vakf-ı Mescid-i Kubbe-i Cedid:

İcare-i mahazin, 2 bab, fi sene: 888; İcare-i hayme (?), 1 bab, fi sene: 96 YEKUN: 984.

MİNHA: Ücret-i imamet ve te'ezzünet, fi yevm: 2 -bakisi raka-besine ve yağma ve hasirine sarf olunur.

s. 318

Vakf-ı Zaviye-i Hasan Padişah:

Hisse-i Malikane 'an karye-i Sati Kendi, rub'-i hububat, fi sene: 13,740;

Hisse-i Malikane 'an karye-i Hüseyini, rub'-i hububat, fi sene: 1,546; Hisse-i Malikane 'an karye-i Deyr-i Beşur, rub', fi sene: 1,285; Hisse-i Malikane 'an karye-i Gaybate, rub'-i hububat, fi sene: 1,707; Hisse-i Malikane 'an madrab-i Hamza Beg nam-i diger Hamravat, rub'

fi sene: 1,280; Hisse-i Malikane 'an karye-i Neyfe tabi'-i Ergani, rub'-i hububat, fi sene: 4,608; İcare-i dükkan der Suk-i 'Attar, 1 bab, fi sene: 720; İcare-i dükkan-i 'Alihân, 1 bab, fi sene: 60; İcare-i dükkan-i hab-baz, 1 bab, fi sene- 720; İcare-i ahur, 1 bab, fi sene: 80; İcare-i zeminha-i vakf(?), fi sene: 4,000; Mahsul-i bahçe muttasıl be -zaviye-i mezbur, fi sene: 1,350; İcare-i asiyab-i Hacı, fi sene: 4,680; İcare-i dükkan der Suk-i Serracin, 1 bab, fi sene: 960; Dükkan-i harab, 1 bab; YEKUN: 36,736.

MİNHA: Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 6; Ücret-i kitabet, fi yevm: 3; Ücret-i imamet, fi yevm: 2; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: 1; Ücret-i ferraş, fi yevm: 2; Ücret-i meşihat, fi yevm: 3; Ücret-i nezzaret, fi yevm: 3; Ücret-i tabbah, fi yevm: 3; Ücret-i cüzhavan, 4 nefer, fi yevm: 4; Ücret-i vekil-i harc, fi yevm: 2; Ücret-i cibayet, fi yevm: 2; Baha-i ruğen ve hasir, fi yevm: 1; Baha-i rakabe, fi yevm: 3.

HARC-I TA'AM: Baha-i guşt: fi yevm: 15; Baha-i nan, fi yevm: 10; Baha-i gendum, fi yevm: 5; Baha-i heyme fi yevm: 3; Baha-i nemek ve gayrihi, fi yevm: $\frac{1}{2}$; Baha-i goften-i hunte, fi yevm: 1; **YEKUN:** 25, 020; **EL-ZİYADE:** 11,716; **EL-ZEVAYİD:** Ücret-i duhterzade-i Hasan Padişah, fi yevm: 10; **SAHH EL-ZİYADE:** bu dahi rakabe için hıfz olunup zevayid deyu kimesneye verilmeye.

Vakf-ı Mescid-i Seyyid Ca'fer:

İcare-i mahazin, 22 bab, fi sene: 2,728; İcare-i dekakin, 2 bab, fi sene: 1,272; Mahzen, hali, 1 bab; **YEKUN:** 4,000

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 3; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: 1; Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 1; Ücret-i cüzhovan, fi yevm: 1; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; Ücret-i ruğen ve hasir, fi yevm: $\frac{1}{2}$; **EL-ZİYADE:** 1,300 -zevayid deyu kimesneye verilmeyup, rakabesi için hıfz oluna.

Vakf-ı Mezar-ı Şeyh Sa'd:

Hisse-i bahçe-i 'Aynu'l-Hamasa, fi sene: 550; Hisse-i Malikane-i karye-i Kara viran, rub'-i hububat, fi sene: 2,753; **YEKUN:** 3,303

MİNHA: Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 2; -bakiyesi hıfz olunup, salbe-sal Haziran'ın evvel Cuma'sında cem'iyet olup ol gün halvaye sarf olunur.

Vakf-ı Medrese-i Şuca'iye:

s. 319

İcare-i asiyab-ı Karye, 2 bab, fi sene, nısf-ı hisse: 5,000; İcare-i Hammam-ı Şuca'iyye, fi sene, nısf-ı hisse: 6,840; İcare-i nısf-ı hane, fi

sene: 360; İcare-i ahur nezd-i Hammam, fi sene, nisf-ı hisse: 90; İcare-i zemin, 4 kit'a, fi sene: 182; Zemin, hali, nisf, fi sene: 30; YEKUN, 12,502.

MİNHA: Ücret-i tedris, fi yevm: 25; Ücret-i talebe, fi yevm: 3; Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 2; Ücret-i ferraş, fi yevm: ½; EL-ZİYADE: 1,521 -zevayid deyu kimesneye verilmeyup, rakabe için hıfz oluna.

Vakf-ı Mescid-i Sinan (Defterde Sipah yazılı):

İcare-i dekakin-i fulan, 4 bab, fi sene: 484; İcare-i mahazin, 9 bab, fi sene: 708; İcare-i dükkan-ı fulan, 1 bab, fi sene: 120; Mahazin, 3 bab, hali ve harab, YEKUN: 1,212.

MİNHA: Ücret-i imamet ve tevelliyet, fi yevm: 2; Ücret-i te'ezzün-
net ve ferraş, fi yevm: 1; EL-ZİYADE: 133 -yağına ve hasırına sarf
oluna.

Vakf-ı Mescid-i Hacı Yusuf-i Büzürk:

İcare-i dekakin, 3 bab, fi sene: 1,320; İcare-i mahazin, 4 bab, fi
sene: 336; YEKUN: 1,656

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 2; Ücret-i te'ezzün-
net, fi yevm: 1; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; EL-ZİYADE: 216 -rakabesine ve yağına
ve hasırına sarf oluna.

Vakf-ı Mescid-i Kıstal:

İcare-i dekakin der nezd-i Mescid, 9 bab, fi sene: 3,620.

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 3; Ücret-i te'ezzün-
net, fi yevm: 2; Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 2; Ücret-i ruğen ve hasır, fi yevm: ½;
EL-ZİYADE: 560 -rakabesine ve validesine (?) sarf oluna, ta'yin olu-
nan cihat ziyade olunmaya.

Vakf-ı Mescid-i Lale Beg:

İcare-i dekakin, 4 bab, fi sene: 2, 612.

MİNHA: Ücret-i imamet ve tevelliyet, fi yevm: 3; Ücret-i te'ezzün-
net, fi yevm: 1½; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; Ücret-i ruğen ve hasır, fi
yevm: ½; EL-ZİYADE: 452 -rakabe için hıfz olunup, zevayid deyu
kimesneye verilmeye.

Vakf-ı Zaviye-i Bayendiriye Der Vilayet-i Hisn-ı Keyf:

İcare-i asiyab der vadi-yi Mermer, 1 bab, hisse-i vakf arba'a . . . : 5,760; İcare-i ma'sara der Amid, fi sene: 1,000; İcare-i hane-i deng, 1 bab, fi sene: 600; İcare-i bahçe der Hisn-ı Keyf, fi sene: 1,000; Hisse-i Malikane-i Karye-i Şeyh Nasır 'Arab, rub'-i hububat, fi sene: 1,425; Hisse-i Malikane 'an medrab-i rub': 2,240; YEKUN: 12,025

MİNHA: Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 4; Ücret-i cibayet, fi yevm: 1; Ücret-i meşihat, fi yevm: 2; Ücret-i kitabet, fi yevm: 2; Ücret-i tabbah, fi yevm: 1. Harc-ı ta'am her Cum'a gecesi ve Kadir gecesi ve iki bayram günü ve 'aşure günü ve Ramazan geceleri pilav pişer fi 77 eyyam.

Baha-i guşt: 20; Baha-i nan: 15; Baha-i piriç: 30; Baha-i ruğeni sade: 30; Baha-i heyme: 5; Baha-i nemek ve nohud ve piyaz: 2; EL-ZİYADE: 571 -rakabe için hıfz olunup, zevayid deyu kimesneye verilmiye.

Vakf-ı Mescid-i Havace 'Ali:

İcare-i nefsi dekakin der Meydan, fi sene: 696; İcare-i dekakin der nezd-i Mescid-i Alaca (?), 1 bab; fi sene: 120; İcare-i mahzen der nezd-i Mescid, fi sene: 120; YEKUN: 936.

MİNHA: Ücret-i imamet ve te'ezzünat, fi yevm: 1½; Ücret-i fer- raş, fi yevm: ½; EL-ZİYADE: 216 -rakabesine ve yağına ve hasirına sarf oluna.

Vakf-ı Mescid-i Sa'sa'a:

Hisse-i Malikane-i karye-i Nasriye, nısf-i hububat, fi sene: 2,400; İcare-i mağare-i peynir: (?), fi sene: 100; İcare-i dekakin -sabıkada bir harab karbansaray olup, haliya dükkanlar izlemiş (?), 10 bab, fi sene: 1,200; İcare-i dekakin muttasil be Mescid-i mezbur, 3 bab, fi sene: 552; Zemin der Eysel nam, beyanı yokdur dediler; İcare-i mahazin der bala-yi dekakin-i cedid, 11 bab, fi sene: 960; YEKUN: 5.212

MİNHA: Ücret-i imamet fi yevm: 3; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: 2; Ücret-i tevelliyet, fi yevm: 2; Ücret-i ferraş, fi yevm: 1; Ücret-i kitabet ve cibayet, fi yevm: 1;

Harc-ı ta'am der ruz-i Yekşenbe ve Çaharşenbe fi 96 eyyam yek- şenbe günü piriç şorbasi bişup, Çaharşenbe günü buğday şorbasi bişer.

Baha-i piriç: 5; Baha-i hunte: 3; Baha-i guşt: 5; Baha-i nar: 4
Baha-i heyme: 2; EL-ZIYADE: 340; -rakabesine ve yağına ve hasiri-
na sarf ola, zevayid deyu kimesneye verilmeye.

s. 321

Vakf-ı Cami'-i Şeyh Matar:

İcare-i dekakin der nezd-i Cami', 5 bab, fi sene: 420; İcare-i de-
kakin der Suk-i el-Gazal, 6 bab, fi sene: 2,124; İcare-i dükkan der Suk-i
Balayi, 1 bab, fi sene: 180; İcare-i dekakin der Suk-i Toban, 2 bab,
fi sene: 720; İcare-i dekakin der Suk-i Kassarin, 1 bab, fi sene: 120;
İcare-i dükkan der nezd-i Şeyh Sa'sa'a, 1 bab, fi sene: 96; İcare-i nisf-i
dükkan harisan (?), fi sene: 540; İcare-i mahazin der nezd-i Cami'
9 bab fi sene: 912; İcare-i mahzen der nezd-i Hammam-ı Kubad, 1
bab, fi sene: 180; YEKUN: 5,292.

MİNHA: Ücret-i hitabet ve cüzhövan, fi yevm: 2; Ücret-i ima-
met, fi yevm: 4; Ücret-i te'ezzünat Cum'a gününden, gayri günde
nevbette, 3 nefer, fi yevm: 3; Ücret-i ferraş fi yevm: 1½; Ücret-i
tevelliyet ve kitabet, fi yevm: 2; YEKUN: 4,860 EL-ZIYADE: 432
-yağına ve hasirina ve rakabesine sarf olunup, zevayid deyu kimes-
neye verilmeye.

Vakf-ı Zaviye-i İbrahim Beg Bican Der Birun-i Şehr ve Mescid-i Enderun-i Şehr:

İcare-i Hammam-ı Kadi fi sene: 14,400; İcare-i Hammam-i Cedid-i
İbrahim Beg, fi sene: 15,500; İcare-i Han-ı Kettan, fi sene: 5,040;
İcare-i asiyab der enderun-i şehr, fi sene: 4,320; İcare-i dekakin-i ce-
did der Suk-i Kefeşduzin, 3 bab, fi sene: 756; Mahsul-i bahçe-i Babu'l-
Cebel, fi sene: 470; İcare-i dekakin ve mahazin muttasil be-dekakin-i
cedid-i Kefeşduzin, 3 bab, fi sene: 1,440; İcare-i dekakin-i köhne der
Suk-i Kefeşduzin ve Kassarin, 8 bab, fi sene: 5,640; Mahsul-i zemini-
ha-i Eysel, 25 kit'a, fi sene: 5,717; Hisse-i Malikane-i madrab-i Ağçe
Kal'a, rub' fi sene: 800; Hisse-i Malikane-i karye-i Sa'di, rub'-i hubu-
bat, fi sene: 885; Hisse-i Malikane-i karye-i Şukri, rub'-i hububat fi
sene: 2,916; Hisse-i Malikane-i Karye-i Piran Depesi, rub', fi sene: 500;
Hisse-i Malikane-i karye-i Kıtirbil, rub', fi sene: 2,470; Hisse-i Malika-
ne-i karye-i Kubbecik, rub'-i hububat, fi sene: 2,445; Hisse-i Malikane-
karye-i Kubacık, rub'-i hububat, fi sene: 255; Hisse-i Malikane-i
karye-i 'Umrani, rub' hububat (fi sene): 805; YEKUN: 64,359.

MİNHA: Ücret-i tedris 'an hums-i mahsul: 29 (?); Ücret-i me-
şihat, fi yevm: 8; Ücret-i cibayet, fi yevm: 3; Ücret-i ferraş, fi yevm:
1½; Ücret-i vekil-i harc, fi yevm: 1½; Ücret-i tabbah, fi yevm: 3; Üc-
ret-i tevelliyet, fi yevm: 1; Ücret-i imamet der Mescid-i Zaviye, fi yevm:
3; Ücret-i te'ezzünat der Mescid-i mezbur, fi yevm: 2; Ücret-i cüzhovan,
4 nefer, fi yevm 4; Ücret-i imamet der Mescid-i Şehr, fi yevm: 2;
Ücret-i kitabet, fi yevm: 2; Ücret-i te'ezzünat ve kıra'et-i havaniş-i
Mescid der Şehr, fi yevm: 2; Ücret-i كانه شوى, fi yevm: 1; Ücret-i
mi'mar fi yevm: 1; Ücret-i vekil-i harc, fi yevm: 5- sabıkda iki akçe
kayd olup, amma haliya vekil-i harc olan kendu neslinden olmağın
berat-i Humayun verilmiş, bundan sonra kim olursa yine iki akçe ile
ta'alluf ola, bakisi rakabesi için hıfz oluna; Ücret-i nezzaret, fi
yevm: 10; Baha-i ruğen ve hasir berâ-yi zaviye ve mescid-i zaviye ve
mescid der şehr, fi yevm: 2

HARC-I TA'AM: Baha-i guşt fi yevm: 24; Baha-i nan, fi yevm:
20; Baha-i hinte ve piriñç, fi yevm: 9; Baha-i heyme, fi yevm: 5; Baha-
i nêmek ve gayrihi, fi yevm: 1; Baha-i goften-i hinte, fi yevm: 1; Harc-ı
pilav derin-i Cum'a, fi yevm: 9. **YEKUN:** 56,431. **EL-ZİYADE:** 7,928
-sabika hamamların suyi dolab ile çekilip, sonra kerahiyeti vardır de-
yu yine zaviye-i mezbure ki kadim suyundan zikr olan hamamlara su
getürmek için haricden bir kimesneye günde onbeş akçe ta yin olunup,
ol kimesne dahi su getürüp bi'l-fi'l bu onbeş akçeye mutasarrıf imiş.
Vakfın bu kadar vus'at-i var iken haricden kimesneye su getürtmek, he-
man ol kimesneye günde onbeş akçe verilmek için olup murakebye(?)
ma'lum olmamağın zikr olan onbeş akçe ciheti ref' olundi. Ol su
getüren kimesnenin ne mikdar harci olmuş ise ma'rifet-i kadı ile görü-
lüp evkaf-ı mezbure zevayidinden verile. Ve deyni eda olunduktan
sonra vaki' olan zevayid kimesneye verilmeyup, su yoli meremmati
içün ve sair rekabeleri için hıfz oluna, zevayid deyu kimesneye veril-
meye, sahh, m.

Vakf-ı Mescid-i İkyal:

s. 322

Hisse-i Malikane-i karye-i Toy 'Ömer, rub'i hububat, fi sene: 746;
İcare-i dükkan der Suk-i Serracin, 1 bab, fi sene: 360; İcare-i dükkan der
Suk-i Kefeşduzin, 1 bab, fi sene: 720; İcare-i dükkan der Suk-i Kassa-
rin, 3 bab, fi sene: 276; İcare-i dekakin der nezd-i Mescid, 3 bab, fi
sene: 312; **YEKUN:** 2,414 **MİNHA:** Ücret-i imamet, fi yevm: 1½; Üc-
ret-i te'ezzünat, fi yevm: ½; Ücret-i cüzhovan, fi yevm: 1; Ücret-i fer-
raş, fi yevm: ½; Ücret-i tevelliyet ve kitabet, fi yevm: 1; **EL-ZİYADE:**

794 -yağına ve hasirina ve vaki' oldukça meremmâti için sarf olunup, zevayid deyu kimesneye verilmeye.

Vakf-ı Mescid-i Hacı Yusuf:

İcare-i dükkan der Suk-i Neccarin, 1 bab, fi sene: 360; İcare-i mahzen der nezd-i Mescid, fi sene: 360; YEKUN: 720

MİNHA: Ücret-i imamet, fi yevm: 1; Ücret-i te'ezzünat, fi yevm: ½; Ücret-i ferraş ve ruğen-i baha, fi yevm: ½.

Vakf-ı Hacı Hüseyin Kassab, Bera-yi harc-ı ta'am der Mescid-i İkyal:

İcare-i dekakin der Suk-i Tabbakin, 3 bab, fi sene: 1,584; İcare-i dekakin der Suk-i Köhne-i Müzevver, 3 bab, fi sene: 1,140; İcare-i dükkan der Meydan, 1 bab, fi sene: 600; İcare-i dekakin der Suk-i Halaviyat, 2 bab, fi sene: 780; İcare-i Denk-hane der nezd-i Mescid-i mezbur, 1 bab, fi sene: 144; YEKUN: 4,248; MİNHA: Ücret-i tevelli-yet, 'öşr-i mahsul, fi sene: 425, Ücret-i cibayet, fi sene: 240; Ücret-i tabbah, fi sene: 240.

Ta'am bir buçuk batman piriñ pilavı bişer ve isneyn gecesi buçuk batman piriñ şorba pişer: Baha-i guşt: 6; Baha-i nan: 6; Baha-i piriñ: 12; Baha-i ruğen: 6; Baha-i heyme; 2½; Baha-i nemek ve gay-rihi: ½; EL-ZİYADE: 77.

Vakf-ı Cami'-i Nebi 'aleyhi's-selam:

İcare-i dekakin, 17 bab, fi sene: 4,140; İcare-i mahazin, 8 bab, fi sene: 336; Nakdiye-i mevcud: 9,500; evvela un ve pirincine verile..., nakdiye-i mezbur, fi sene: 1,425; YEKUN: 5,901

MİNHA: Ücret-i hitabet ve imamet, fi yevm: 6- hitabet fi yevm: 2 -imamet fi yevm: 4; Ücret-i cühovan, fi yevm: 1; Ücret-i te'ezzünat; 3 nefer, fi yevm: 3; Ücret-i ferraş, fi yevm: 2; Ücret-i mu'arrif, fi yevm: 1; Ücret-i çerakçı, fi yevm: 1; Baha-i ruğen ve hasir, fi yevm: 1; EL-ZİYADE: 501 -rakabe için hıfz olunup, zevayid deyu kimesneye veril-meye.

Vakf-ı Mescid-i Köpri Yapan:

İcare-i dükkan der Suk-i Serracin, 1 bab, fi sene: 480; İcare-i de-kakin der nezd Suk-i Börekçıyan, 7 bab, fi sene: 900; İcare-i mahzen, 1 bab, fi sene: 36; Mahzen-i harab, 1 bab; YEKUN: 1,416

- Nessac: dokumacı
 Leddam: eskici (yamacı)
 Lekkal (?): terlukci
 'Allaf: 'alefci, kamhi
 'Allafi: kamhi
 Baggal: katırcı
 Hammar: sahib-i himar
 Mirati: aynacı
 Kavvas: yaycı
 Kavsi: yaycı
 Harrat: çıkırıkçı
 Akkaf: palanduz
 Lebbad: keçeci
 Gazzal: ip-bukiçi ya'ni moy-baf (moy-tab)
 İskaf: ehl-i san'at
 Bakkar: sığırçı
 Hammad: turşucu
 Saffar: pirinççi
 Saggar (?): elekçi
 Garras: bağ ekici
 Kaffas: basmakçı
 Cermuti (?): Cerbeci
 Nahhas: bakırcı
 Haddad: demirci
 Kaffal: kilidci
 Bakkal: bakkal
 Halvayi: helvacı
 Revvaş: başcı (?)
 Nahhas: esirci
 Mukari: kiracı
 Hammal: dubacı (?)
 'Acela (?): 'arabacı
 Zerra': ekinci
 Hayyat: derzi
 Geyya: otçı
 Fakihi: yemişçi
 Habbaz: etmekçi
 Kemandci (?): sığırçı (?)
 Kıdri: çolmekçi
 Serrac: eyerci

Sekkaki: bıçakçı
Su'urti (?): işkenbeci
Tabbah: aşçı
Suka'i (?): paçacı
Hayyam: çadırcı
Saydalani: hurub-murdes (?) (eczacı)
Sabuni: sabuncu
Şemna': mumcu
Tacir: bazergan
Sehham: okçu
Racil: yeniçeri
Ka'id: çavuş
Za'im: subaşı
I'sar: sulak
Zevvak: çasnigir
Timari: sipahi

s. 310

<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>
<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>
<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>
<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>
<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>
<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>
<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>
<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>	<p>تاجی ۱۱۶۸</p>

تاجی
۱۱۶۸

خطام لیلا کچھ دیکھیں۔ عذرا سو رہیں۔ یہاں رہیں۔

پہلی لہریں کی تھریں۔

دو لہریں کی تھریں۔

تین لہریں کی تھریں۔

چار لہریں کی تھریں۔

پانچ لہریں کی تھریں۔

چھ لہریں کی تھریں۔

سات لہریں کی تھریں۔

آٹھ لہریں کی تھریں۔

نہ لہریں کی تھریں۔

بالیوں کی تھریں۔

خطام لیلا کچھ دیکھیں۔ عذرا سو رہیں۔ یہاں رہیں۔

پہلی لہریں کی تھریں۔

دو لہریں کی تھریں۔

تین لہریں کی تھریں۔

چار لہریں کی تھریں۔

پانچ لہریں کی تھریں۔

چھ لہریں کی تھریں۔

سات لہریں کی تھریں۔

آٹھ لہریں کی تھریں۔

نہ لہریں کی تھریں۔

بالیوں کی تھریں۔

تہذیب کی عورتوں کی عادتیں

پہلی لہریں کی تھریں۔

دو لہریں کی تھریں۔

تین لہریں کی تھریں۔

چار لہریں کی تھریں۔

پانچ لہریں کی تھریں۔

چھ لہریں کی تھریں۔

سات لہریں کی تھریں۔

آٹھ لہریں کی تھریں۔

نہ لہریں کی تھریں۔

بالیوں کی تھریں۔

پہلی لہریں کی تھریں۔

دو لہریں کی تھریں۔

تین لہریں کی تھریں۔

چار لہریں کی تھریں۔

پانچ لہریں کی تھریں۔

چھ لہریں کی تھریں۔

سات لہریں کی تھریں۔

آٹھ لہریں کی تھریں۔

نہ لہریں کی تھریں۔

بالیوں کی تھریں۔

پہلی لہریں کی تھریں۔

دو لہریں کی تھریں۔

تین لہریں کی تھریں۔

چار لہریں کی تھریں۔

پانچ لہریں کی تھریں۔

چھ لہریں کی تھریں۔

سات لہریں کی تھریں۔

آٹھ لہریں کی تھریں۔

نہ لہریں کی تھریں۔

بالیوں کی تھریں۔

s. 311

Handwritten musical notation on five-line staves, arranged in three rows. Each staff contains several measures of music with notes and rests. Below the staves are some numerical notations, possibly indicating measures or counts.

A large, complex handwritten musical notation or diagram, possibly a score or a specific piece of music, written in a cursive style. It includes a large bracket at the bottom.

A grid of handwritten musical notation, consisting of four rows and six columns of staves. Each staff contains a few measures of music, with some numerical notations below them.

م
ر
ف
ل
ا
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

ع
ف
ب
ج
د
ه
و
ز
ح
ط
ي
ك
خ
ع
غ
ق

Handwritten musical notation on a staff with six systems of notes and lyrics in Arabic script.

Handwritten note: *بسم الله الرحمن الرحيم*

Handwritten musical notation on a staff with four systems of notes and lyrics in Arabic script.

Handwritten musical notation on a staff with six systems of notes and lyrics in Arabic script.

Handwritten musical notation on a staff with four systems of notes and lyrics in Arabic script.

Handwritten musical notation on a staff with five systems of notes and lyrics in Arabic script.

468 640 390 774

s. 313

۳۰۳۶

۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶
۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶

۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶
------	------	------

۳۰۳۶

۳۰۳۶

۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶
۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶

۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶
۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶

۳۰۳۶

۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶
۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶	۳۰۳۶

۳۰۳۶

و بعد از این

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$	$\frac{1}{3} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{9}$	$\frac{1}{4} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{16}$	$\frac{1}{5} \times \frac{1}{5} = \frac{1}{25}$	$\frac{1}{6} \times \frac{1}{6} = \frac{1}{36}$
$\frac{1}{2} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{6}$	$\frac{1}{3} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{12}$	$\frac{1}{4} \times \frac{1}{5} = \frac{1}{20}$	$\frac{1}{5} \times \frac{1}{6} = \frac{1}{30}$	$\frac{1}{6} \times \frac{1}{7} = \frac{1}{42}$
$\frac{1}{2} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{8}$	$\frac{1}{3} \times \frac{1}{5} = \frac{1}{15}$	$\frac{1}{4} \times \frac{1}{6} = \frac{1}{24}$	$\frac{1}{5} \times \frac{1}{7} = \frac{1}{35}$	$\frac{1}{6} \times \frac{1}{8} = \frac{1}{48}$
$\frac{1}{2} \times \frac{1}{5} = \frac{1}{10}$	$\frac{1}{3} \times \frac{1}{6} = \frac{1}{18}$	$\frac{1}{4} \times \frac{1}{7} = \frac{1}{28}$	$\frac{1}{5} \times \frac{1}{8} = \frac{1}{40}$	$\frac{1}{6} \times \frac{1}{9} = \frac{1}{54}$

و بعد از این

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$
 $\frac{1}{3} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{9}$
 $\frac{1}{4} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{16}$
 $\frac{1}{5} \times \frac{1}{5} = \frac{1}{25}$
 $\frac{1}{6} \times \frac{1}{6} = \frac{1}{36}$
 $\frac{1}{7} \times \frac{1}{7} = \frac{1}{49}$
 $\frac{1}{8} \times \frac{1}{8} = \frac{1}{64}$
 $\frac{1}{9} \times \frac{1}{9} = \frac{1}{81}$

و بعد از این

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{6}$
 $\frac{1}{3} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{12}$
 $\frac{1}{4} \times \frac{1}{5} = \frac{1}{20}$
 $\frac{1}{5} \times \frac{1}{6} = \frac{1}{30}$
 $\frac{1}{6} \times \frac{1}{7} = \frac{1}{42}$
 $\frac{1}{7} \times \frac{1}{8} = \frac{1}{56}$
 $\frac{1}{8} \times \frac{1}{9} = \frac{1}{72}$

$$\frac{1}{2} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{6}$$

$$\frac{1}{3} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{12}$$

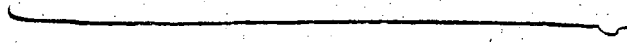
و

و بعد از این

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$	$\frac{1}{3} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{9}$	$\frac{1}{4} \times \frac{1}{4} = \frac{1}{16}$	$\frac{1}{5} \times \frac{1}{5} = \frac{1}{25}$
--	--	---	---

$$\frac{1}{2} \times \frac{1}{3} = \frac{1}{6}$$

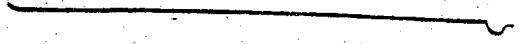
s. 314

قاضی
 قاضی
 قاضی
 قاضی
 قاضی
 قاضی

درمجلس قضاة شهر دیارbakir

قاضی	قاضی	قاضی	قاضی	قاضی
۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰

قاضی
 قاضی
 قاضی
 قاضی
 قاضی

قاضی
 قاضی
 قاضی

درمجلس قضاة شهر دیارbakir

قاضی	قاضی	قاضی	قاضی
۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰

قاضی
 قاضی
 قاضی

در مقام اول

۲۸۰	۲۸۱	۲۸۲	۲۸۳	۲۸۴

۲۸۵	۲۸۶	۲۸۷	۲۸۸	۲۸۹

در مقام اول
 در مقام اول
 در مقام اول

در مقام اول

۲۹۰	۲۹۱	۲۹۲	۲۹۳

در مقام اول

در مقام اول
 در مقام اول
 در مقام اول

در مقام اول

۲۹۴	۲۹۵	۲۹۶	۲۹۷

در مقام اول

در مقام اول

۲۹۸	۲۹۹	۳۰۰

s. 315

کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰

در معرکه های جنگی
 در معرکه های جنگی
 در معرکه های جنگی
 در معرکه های جنگی
 در معرکه های جنگی
 در معرکه های جنگی

در معرکه های جنگی

کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰

در معرکه های جنگی

کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰

در معرکه های جنگی

کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰
 کورس ۲۰۰

s. 316

قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰

قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰
 قاسم ۱۰۰

و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...
و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...
و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...
و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...
و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...
و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...
و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...

و بعد از آن در وقت بی...
و بعد از آن در وقت بی...

s. 317

درآمد کلیه عیال و عیال

درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

درآمد کلیه عیال و عیال

درآمد کلیه عیال و عیال

درآمد کلیه عیال و عیال

درآمد کلیه عیال و عیال

درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

درآمد کلیه عیال و عیال

درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

درآمد کلیه عیال و عیال

درآمد کلیه عیال و عیال

درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال	درآمد کلیه عیال و عیال
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

درآمد کلیه عیال و عیال

مهر و زهر و زویب و قیاس

مهر و زهر و زویب و قیاس

مهر و زهر و زویب و قیاس

مهر و زهر و زویب و قیاس
 مهر و زهر و زویب و قیاس
 مهر و زهر و زویب و قیاس

و لعلی کرمی بی

s. 319

لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی
 لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی

لعلی کرمی بی

و لعلی کرمی بی

لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی
 لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی

و لعلی کرمی بی

لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی
 لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی

لعلی کرمی بی

و لعلی کرمی بی

لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی
 لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی لعلی کرمی بی

و لعلی کرمی بی

در شهر دیارbakir

در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir

در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir

در شهر دیارbakir

در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir

در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir

در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir

در شهر دیارbakir

در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir

در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir
در شهر دیارbakir

بازدید در باغچه و در آن سبزی

بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۹۷۵	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۲۰۰۰	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۵۰۰۰
--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

بازدید در باغچه و در آن سبزی
۲۰۰۰

بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰
--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

بازدید در باغچه و در آن سبزی
۱۰۰۰

بازدید در باغچه و در آن سبزی
۱۰۰۰

بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰	بازدید در باغچه و در آن سبزی ۱۰۰۰
--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

بازدید در باغچه و در آن سبزی
۱۰۰۰

مردم

s. 320

مردم
مردم

مردم مردم	مردم مردم	مردم مردم	مردم مردم	مردم مردم
۵۵۳	۱۳۰۰	۱۰۰	۴۰۰	۹۶۰

مردم

مردم	مردم	مردم	مردم	مردم
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

مردم
مردم

مردم	مردم	مردم	مردم	مردم
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

مردم
مردم

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

1000

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

$$\frac{1000}{1000} = 1$$

دفعه اوله عقدا

$\frac{1}{2} \times 100 = 50$	$\frac{1}{3} \times 100 = 33 \frac{1}{3}$	$\frac{1}{4} \times 100 = 25$	$\frac{1}{5} \times 100 = 20$	$\frac{1}{6} \times 100 = 16 \frac{2}{3}$
-------------------------------	---	-------------------------------	-------------------------------	---

مجموع

دفعه ثانيه عقدا

$\frac{1}{2} \times 100 = 50$	$\frac{1}{3} \times 100 = 33 \frac{1}{3}$	$\frac{1}{4} \times 100 = 25$	$\frac{1}{5} \times 100 = 20$	$\frac{1}{6} \times 100 = 16 \frac{2}{3}$
-------------------------------	---	-------------------------------	-------------------------------	---

مجموع

دفعه سابعه عقدا

$\frac{1}{2} \times 100 = 50$	$\frac{1}{3} \times 100 = 33 \frac{1}{3}$
-------------------------------	---

$\frac{1}{2} \times 100 = 50$	$\frac{1}{3} \times 100 = 33 \frac{1}{3}$	$\frac{1}{4} \times 100 = 25$
-------------------------------	---	-------------------------------

دفعه چهارم عقدا

$\frac{1}{2} \times 100 = 50$	$\frac{1}{3} \times 100 = 33 \frac{1}{3}$	$\frac{1}{4} \times 100 = 25$	$\frac{1}{5} \times 100 = 20$	$\frac{1}{6} \times 100 = 16 \frac{2}{3}$
-------------------------------	---	-------------------------------	-------------------------------	---

مجموع

۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰
۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰

s. 322

تقدیر علیہ السلام

۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰
۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰

۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰
۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰

تقدیر علیہ السلام

۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰
۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰

دعوتی دہلی

لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴

لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴

لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴

دعوتی دہلی

لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴

لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴

دعوتی دہلی

لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴

لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴

لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴
 لکھنؤ ۱۳۲۴

s. 323

محمد علی خان اردوستان
 ۱۹۳۰

محمد علی خان اردوستان
 ۱۵۹۶

محمد علی خان اردوستان
 ۱۹۳۰

محمد علی خان اردوستان
 ۱۵۹۶

محمد علی خان اردوستان
 ۱۹۳۰

محمد علی خان اردوستان
 ۱۵۹۶

محمد علی خان اردوستان
 ۱۹۳۰

محمد علی خان اردوستان
 ۱۵۹۶